

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1939.

Första kammaren.

Nr 6.

Onsdagen den 27 september.

Kammaren sammanträdde kl. 2 e. m.

Herr **talmannen** yttrade: Mina herrar! Ett budskap har ingått, som meddelar att ledamoten av denna kammare, grosshandlaren Th. E. Bjurström i Hedemora avlidit. Under elva riksdagar har han här varit representant för Kopparbergs län och deltog så länge hans hälsotillstånd det tillät med allvarligt, av plikt känsla fyllt, intresse i riksdagsarbetet. Som kamrat var han den mest älskvärde, från vilken man hade en känsla av att godheten utstrålade. Vi tacka med saknad den nu bortgångne kamraten och lysa frid över hans ljusa minne.

Detta anförande åhördes av kammarens ledamöter stående.

Herr statsrådet **Möller** avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 22, angående anslag till Lotsverket: Säkerhetsanstalter för sjöfarten; och nr 25, angående anslag till främjande av handelsfartygs förseende med skyddsanordningar mot minsprängning.

Herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet **Sköld**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Brandts fråga angående eventuella åtgärder för att lätta bördan för vissa inkallade värnpliktiga och landstormsmän, vilka icke torde kunna påräkna avlösning under lång tid framåt, erhöll ordet och anförde: I anledning av herr Brandts fråga vill jag meddela, att de olägenheter som medfölja en långvarig inkallelse till krigstjänstgöring — sådan som ansetts nödvändig särskilt i fråga om flottans A-klassare m. fl. — givetvis äro föremål för uppmärksamhet inom regeringen. Undersökningar pågå rörande möjligheterna dels att på bästa sätt tillgodose dessa värnpliktigas berättigade intressen i ekonomiskt hänseende och dels att anordna avlösningar även inom denna del av försvarsmakten. Resultatet av dessa undersökningar förväntas föreligga inom kort.

Ang. lättande av bördan för vissa inkallade värnpliktiga.

Herr **Brandt**: Det är med stor tillfredsställelse jag hälsar statsrådet Skölds förklaring. Jag är honom särskilt tack skyldig för den snabbhet, med vilken svaret lämnats, och för att han med detta svar sökt lugna de många ungdomar, som det här gäller. Deras ställning är verkligen ganska svår. Det var en ren händelse, som gjorde, att jag för min del fick min uppmärksamhet fäst på dessa förhållanden, då jag för en vecka sedan tog en promenad på Skeppsholmen och därvid träffade en ung styrman i handelsflottan, som sade, att både han och hans kamrater, som nu voro inkallade som värnpliktiga, voro mycket missmodiga för att icke säga bittra över sin lott, som var hårdare än andras. Denne pojke hade för sin del haft en ganska god lön, ty han hade varit styrman och samtidigt radiotelegrafist och hade haft 400 kronor i månaden i lön. När han senast kom hem från utlandet till Gävle, hämtades han genast till krigs-

Ang. lättande av bördan för vissa inkallade värnpliktiga. (Forts.)
tjänstgöring. Nu hade han förlorat sin plats och hela sin lön. Jag tror att han nu får en krona om dagen eller något dylikt från staten. Dessa män, styrmän och eventuellt även fartygsbefälhavare och maskinbefäl, kunna ju, som herr statsrådet själv här erinrade om, knappast vänta någon avlösning inom samma tidrymd som andra inkallade till äventyrs kunna vänta sig avlösning. Under världskriget hände det ju att många personer i sådan befälsställning förblevo inkallade så länge kriget varade, och när de sedan äntligen hemförlovades, kunde det hända, att det handelsfartyg, på vilket de tidigare tjänstgjort, inte ens fanns kvar längre — det kanske hade sålts eller hade förlit eller var på fart i utlandet och icke väntades tillbaka till Sverige på månader eller år. Det är klart att en enskild person med den ringa sakkunskap han kan besitta på detta speciella område icke alls kan ifrågasättas kunna föreslå ens några riktlinjer för dessa förhållandens avhjälpan. Därför är jag emellertid tacksam för att herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet förklarar sig hava frågan under övervägande.

Man kunde ju eljest möjligen tänka sig, att dessa unga värnpliktiga pojkar, som tjänstgöra som befäl inom flottan — som flaggkonstaplar eller flaggkorporaler eller vad det heter — kunde få den lön, som denna befälspost eljest berättigar till, en lön som i alla fall är betydligt mycket mindre än den vederbörande uppburit vid handelsflottan men som i alla fall är större än den ersättning, som de nu få. Dessa inkallade göra ju en personlig uppoffring, då de utföra sin gärning, och de få bära bördor, som vi alla borde bära gemensamt. På den grund att man inte har kompetent folk att sätta i deras ställe, tvingas vederbörande att vara inkallade så länge som nu sker, och därför, menar jag, stå dessa i en alldeles särskild kategori jämfört med andra inkallade, som kunna bli avlösta.

Jag har fått uppmärksamheten fäst därpå att dessa inkallade även i pensionshänseende komma i en svår ställning. Vid utbetalning av månadslönen i handelsflottan innehåller nämligen ett rederi av en styrmans, en maskinists och i vissa fall även av en befälhavares kontanta månadslön en viss procent, som inbetalas till Sjöbefälets pensionskassa. Som förutsättning för att utbetala denna pension gäller dock, att vederbörande befäl under minst en tolv månadersperiod skall hava tillhört kassan. Pensionens storlek är beroende av det avgiftsbelopp, som för honom tillgodoförts kassan för varje tolv månadersperiod, och det är därför av största betydelse, att sjömannen kan varje månad betala den bestämda delen av pensionsavgiften. Försäkringens värde minskas nämligen allt eftersom betalningen uteblir, och om under en hel tolv månadersperiod vederbörande icke alls betalat några pensionsavgifter eller endast gjort det till ringa del, inträffar pensionsfall, och då får pensionstagaren endast pension i förhållande till försäkringens fribrevsvärde. Man kan därför förstå, att de medlemmar av Sjöbefälets pensionskassa, som äro gifta och inkallade i krigstjänstgöring, komma i en särskild svår ställning även när det gäller pensionen.

Jag ber ännu en gång att få tacka statsrådet Sköld för hans vänliga ord. Jag hoppas således, att verkligen den grupp av fosterlandsförsvare, som det här gäller och som likväl gjort en välförtjänt gärning för landet, verkligen skall i sin tunga börda få den lättnad, som den så väl förtjänat.

*Ang. bensin-
försäljnings-
förbudets
kungörande.*

Ordet lämnades härefter till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet **Möller**, som meddelat, att han ämnade vid detta sammanträde besvara herr Ömans frågor, huruvida polismyndigheterna i förväg underrättats om upphörande av rätten att sälja bensin m. m., och nu yttrade: Ledamoten av

Ang. bensinförsäljningsförbudets kungörande. (Forts.)

riksdagens första kammare herr Ivar Öman har till mig framställt följande frågor:

1) Hade polismyndigheterna vid den tidpunkt, då enligt handelsministerns meddelande i radio rätten att sälja bensin till privatbilister upphörde, erhållit skriftligt besked om kungörelsen och dess närmare innebörd?

2) Hade polismyndigheterna vid tiden för kungörandet i radio av restriktionerna för lastbilstrafiken fått del av de nya författningarna och mottagit instruktioner om huru licensförfarandet skulle tillämpas?

3) Hade över huvud före den 1 september 1939 några detaljerade planer för motortrafikens reglering i händelse av krig och avspärrning utarbetats?

Till svar härå vill jag anföra.

Då den första förbudskungörelsen skulle utfärdas, övervägdes, huruvida meddelande om kungörelsens innehåll borde i förväg utsändas till ortsmyndigheterna. Det befarades emellertid, att om det någon nämnvärd tid i förväg bleve i vidare kretsar bekant vad som förestod, följderna skulle bli en omfattande rusning efter bensin.

Den kategori motorfordon, som ifrågavarande förbud gällde, var icke av det slag, att en eventuell tillfällig stagnation i trafiken, innan tillståndsansökningarna hunnit prövas, behöfde medföra allvarigare olägenheter, i synnerhet som, enligt särskild övergångsbestämmelse, generellt medgivande lämnades den, som klockan 10 förmiddagen den 2 september hade sitt fordon annorstädes än å fordonets vanliga förvaringsplats, att inköpa tillräckligt med bensin för återfärden. I betraktande av dessa omständigheter ansågs det lämpligast, att offentliggörandet ägde rum på sätt som skedde, d. v. s. dels genom mitt radioanförande, dels genom kungörelsens utsändande samma natt till länsstyrelserna och dels genom morgontidningarna påföljande dag.

Vad restriktionerna för lastbilstrafiken beträffar låg saken annorlunda till. Med hänsyn till de viktiga uppgifter framför allt ifråga om livsmedelsdistributionen, som ankomma på denna trafik, var det nödvändigt att söka tillse, att tillståndsprövningen kunde utan tidsutdräkt komma i gång. På grund härav sändes den 6 september, d. v. s. dagen innan det nya förbudet blev gällande, telegrafiskt meddelande om detsamma till samtliga länsstyrelser (skriftligt till överståthållarämbetet och länsstyrelsen i Stockholms län). Länsstyrelserna anmodades tillika att härom underrätta polismyndigheterna i orterna liksom därom att jag på kvällen komme att i ett radioanförande belysa de nya bestämmelsernas innebörd. Risken för eller i varje fall betydelsen av stora uttag av bensin minskades väsentligen därigenom att vid ansökan om licens deklaraationsplikt om innehav av bensin stadgades samt att vid utnätandet av den myckenhet bensin, som finge beviljas, hänsyn till innehavets storlek skulle tagas. Upplysningen till polismyndigheterna att jag skulle hålla radiotalet borde ha uppfattats som en uppmaning att avlyssna detta. För att polismyndigheterna skulle kunna utan onödigt dröjsmål tillämpa de nya bestämmelserna innehöll mitt radiotal också redogörelse för alla huvudpunkter i den utfärdade författningen.

I radiotalet meddelades sålunda bland annat, att stora lastbilar med maximalt på 3,000 kg. eller därutöver kunde erhålla 70 liter bensin i veckan; mindre lastbilar eller traktorer 40 liter i veckan. Dessa bestämmelser kunde dock, framhöll jag, i praktiken uppmjukas. Större tilldelning kunde medgivas, om så oundgängligen erfordrades för industriella behov, för livsmedelstransporter eller eljest för folkförsörjningen nödvändiga transporter liksom också för transporter, vilka icke utan synnerlig olägenhet för allmänheten kunde undvaras. Jag upplyste även om, att den som sökte tillstånd att fortsätta sina körslor vore skyldig att hos polisen och länsstyrelsen de-

Ang. bensinförsäljningsförbudets kungörande. (Forts.)
klarera, hur mycket bensin eller annat flytande bränsle han redan hade till sitt förfogande.

Svaret på den tredje och sista frågan är, att detaljerade planer till reglering av motortrafiken vid avspärrning och krig sedan länge funnits utarbetade inom rikskommissionen för ekonomisk försvarsberedskap. De uppgjorda planerna ansågos emellertid icke utan vidare lämpade för det läge, i vilket Sverige, sedan krigsutbrottet ägde rum, hittills befunnit sig.

Herr Öman: Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Möller för hans svar. Jag beklagar, att jag icke tillika kan förklara mig nöjd med innehållet i detsamma. Vad som förefallit i samband med kungörelserna om restriktionerna i person- och lastautomobiltrafiken är i flera hänseenden anmärkningsvärt.

Det som närmast föranledde mig att ställa de tre frågorna till statsrådet Möller var en ledande artikel i Social-Demokraten den 20 september, vari gjordes gällande, att, i den mån svårigheter och besvärligheter förekommit inom transportväsendet, det icke vore beroende på regeringens åtgöranden utan på att polismyndigheterna — i synnerhet i Stockholm — missförstått de utfärdade kungörelserna. Det hette, att vederbörande myndigheter icke tänkt så långt som det var fråga om i kungörelsen, men att det i så fall icke kunde vara författningens fel. Det måste berott på bristande eftertanke hos myndigheterna! Detta är en utomordentligt allvarlig anklagelse, som sålunda framlägges i en artikel, som förefallit mången vara direkt inspirerad från handelsdepartementet. Det är emot denna bakgrund det synts mig angeläget att få klarlagt, om och i vad mån polismyndigheterna verkligen från högsta ort instruerats dels om denna författnings tillkomst och dels om dess innehåll i detalj.

Herr statsrådet Möller har nyss upplyst kammaren därom, att något meddelande icke i förväg eller på annat sätt utsänts till polismyndigheterna om den första kungörelsen, således den som tillkännagavs i radio den 1 september på kvällen. Som motiv för underlåtenheten härvidlag anförde herr statsrådet, att det kunde befaras, att om man i förväg delgäve länsstyrelserna någonting om de blivande restriktionerna, skulle motormännen skynda att köpa bensin och därmed ytterligare försvåra situationen på marknaden. En viss risk här för kunde förelegat. Men om myndigheterna *i samma ögonblick* som meddelandet lämnades i radio hade per telegram fått klara besked, hade saken ställt sig annorlunda.

Jag är i tillfälle meddela, att under samma eftermiddag den 1 september, som denna kungörelse förbereddes för radio, viktiga statstelegram utsändes till landsfiskalerna landet runt. Jag har mottagit flera brev med anledning av mina frågor i kammaren, och jag skall be att få uppläsa ett av dessa brev, som belyser, hur situationen ställde sig. En landsfiskal skriver: »I anledning av Eder till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet framställda interpellation om bensinrestriktionsförordningen ber jag få bringa till Eder kännedom följande fakta, som äga betydelse för bedömandet av landsfiskalernas möjligheter att åhöra herr statsrådets radioanförande den 1 september 1939. Sagda dag anlände klockan 18.25, 20.12 och 21.08 till mig tre hemliga statstelegram, vilka krävde dels omedelbara åtgärder i telefon och dels omedelbar tjänsteresa, från vilken jag hemkom först vid klockan 23-tiden. Liknande telegram torde hava utsänts till flera landsfiskaler. Under den 2 september erhöj jag intet officiellt meddelande om kungörelsens innehåll. Kungörelsen kom först den $\frac{3}{9}$ på morgonen i expressbrev.»

Landsfiskalernas möjligheter att omedelbart tillse, att den nya lagen på ett

Ang. bensinförsäljningsförbudets kungörande. (Forts.)

riktigt och rättvist sätt tillämpades, voro sålunda mycket begränsade. Man kan tillmäta den omständigheten en relativt underordnad betydelse, såsom herr statsrådet syntes göra, då det här bara gällde personautomobiltrafiken. Men jag tror, att det även i fråga om persontrafiken är av vikt, att man från myndigheternas sida förfar på ett sätt, som är för alla begripligt och som enligt allas uppfattning är rättvist, så att inte den ene tillåtes köra, där den andre icke tillåtes göra det — något som nu inträffade i åtskilliga fall. Tidningen Social-Demokraternas speciellt mot polismyndigheterna i Stockholm riktade förebråelser böra ses emot bakgrunden av det förhållandet, att överståthållarämbetet i Stockholm icke förrän ungefär ett dygn efter radiomeddelandet erhöll skriftligt besked om den nya kungörelsen. Överståthållarämbetet ligger dock bara tvärs över Slottsbacken från kungl. slottet, så att en något snabbare kommunikation borde ha varit möjlig.

Herr statsrådets svar på min fråga om lastautomobilrestriktionerna gick ut på, att den 6 september telegram sändes till länsstyrelserna och att de samtidigt varskoddes om att herr statsrådet skulle tala i radio. Detta förfaringsätt borde ha tillämpats redan vid det första tillfället.

När herr statsrådet även omnämner, att i radioanförandet en detaljerad redogörelse lämnades för hur de nya författningarna skulle tolkas, är detta riktigt. Jag åhörde själv radioanförandet och erinrar mig mycket livligt, att herr statsrådet uppmanade de polismän, som eventuellt åhörde talet, att noga aktgiva på vad herr statsrådet hade att säga. Och herr statsrådet repeterade det för säkerhets skull i ett par punkter.

Nu vill jag dock säga, att detta är en något vanskelig metod att bringa order till underlydande myndigheters kännedom. Det gällde dock författningar av en förhållandevis invecklad karaktär, och det var icke lätt för landsfiskalerna att omedelbart få klart för sig, hur författningarna i alla avseenden skulle tolkas.

En anmärkning, som jag också måste framställa, gäller själva *avfattningen* av kungörelserna med avseende å lastbilarna. Det är faktiskt en samling utpräglade kautschukparagrafer som man här åstadkommit. Sålunda säges exempelvis, att lastbilar kunna erhålla större mängd bensin än 70, respektive 40 liter per vecka, därest så oundgängligen erfordras »för tillgodoseende av industriella behov», men det specificeras icke närmare vad som avses med begreppet »industriella behov». På samma sätt innehåller bestämmelsen, att större kvantitet bensin må kunna medgivas för möjliggörande av livsmedels- eller liknande nödvändiga transporter, möjlighet till tolkning på många olika sätt, och denna bestämmelse har också tolkats på flera sätt. Så säges det i en annan paragraf, att myndigheterna kunde bevilja större mängd bensin för transporter, vilka icke utan synnerlig olägenhet för allmänheten kunna undvaras. Detta har också tolkats på flera sätt. Vad är »utan synnerlig olägenhet för allmänheten»?

Slutligen finns det också i författningen rörande personbilarna en kautschukparagraf, där det heter, att »tillstånd att köra bil och köpa bensin må meddelas endast sådan fordonsinnehavare, vilken prövas oundgängligen hava behov av att använda det fordon, varom fråga är, för färd till eller från arbetsplatsen eller eljest för sin verksamhet». Detta senare tillägg, att det kan beviljas körlicens för fordonsinnehavare, som eljest behöver bilen för sin verksamhet, har tolkats på hundra olika sätt i de olika länen. Där den ene ansetts hava ett oundgängligt behov av sin bil, har den andre för samma ändamål på annan plats nekats körlicens, eftersom behovet där icke ansetts oundgängligt.

Vad slutligen beträffar herr statsrådets svar på min tredje fråga, om över-

Ang. bensinförsäljningsförbudets kungörande. (Forts.)

huvud taget några detaljerade planer före den 1 september hade utarbetats för motortrafikens reglering i händelse av krig eller avspärrning, gick svaret ut på att det sedan länge funnits detaljerade planer inom rikskommissionen för ekonomisk försvarsberedskap. Men, mina herrar, det inträffade, när dessa planer skulle sättas i verket, när vi kommo fram till det läge, som planerna voro utarbetade för, nämligen att det verkligen blev ett krig, att dessa planer plötsligt befinnas olämpliga och oanvändbara!

Jag måste säga, att den art av förberedelse, som ligger bakom planer av sådan beskaffenhet, verkligen är mycket anmärkningsvärd.

Jag vill till sist, herr talman, med anledning av vad som förekommit från regeringens sida i samband med bensinrestriktionerna öppet säga ut vad en vidsträckt och av partigränser obunden opinion tänker i dessa dagar om denna sak. Det är helt enkelt detta, att med sådana metoder får detta land icke ens under krigstid regeras.

Herr **andre vice talmannen** erhöll på begäran ordet och anförde: Jag får hemställa, att kammaren för sin del måtte besluta, att första särskilda utskottet skall behandla jämväl Kungl. Maj:ts i dag avlämnade propositioner nr 22, angående anslag till Lotsverket: Säkerhetsanstalter för sjöfarten, och nr 25, angående anslag till främjande av handelsfartygs förseende med skyddsanordningar mot minsprängning, ävensom de ytterligare framställningar, som kunna komma att av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i dessa ämnen eller andra i oskiljaktigt sammanhang därmed stående frågor.

Tillika hemställer jag, att kammaren måtte inbjuda andra kammaren att i detta beslut förena sig med första kammaren.

Vad herr andre vice talmannen sålunda hemställt bifölls.

Ett protokollsutdrag i ämnet justerades och avsändes till andra kammaren.

Justerades protokollen för den 21 och den 23 innevarande månad.

Föredrogs Kungl. Maj:ts proposition nr 20, med förslag till lag om förbud mot arbetstagares avskedande med anledning av värnpliktstjänstgöring m. m.

I samband härmed upplästes ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 36, utvisande att nämnda kammare förenat sig med första kammaren i dess beslut att andra särskilda utskottet skulle behandla jämväl nu ifrågakvarande kungl. proposition ävensom de ytterligare framställningar, som kunde komma att av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i detta ämne eller andra i oskiljaktigt sammanhang därmed stående frågor.

Berörda kungl. proposition, nr 20, hänvisades till andra särskilda utskottet.

Föredrogs Kungl. Maj:ts proposition nr 23, angående särskilda bestämmelser vid krig eller krigsfara beträffande vissa undervisningsanstalter.

I detta sammanhang upplästes ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 37, av innehåll att sagda kammare förenat sig med första kammaren i dess beslut att första särskilda utskottet skulle behandla jämväl nu förevarande kungl. proposition ävensom de ytterligare framställningar, som

kunde komma att av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i detta ämne eller andra i oskiljaktigt sammanhang därmed stående frågor.

Den kungl. propositionen, nr 23, hänvisades till första särskilda utskottet.

Vid föredragning av första särskilda utskottets memorial nr 2, angående ersättning till vaktpersonalen hos första särskilda utskottet, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogs ånyo första särskilda utskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder för reglering av prisbildningen på stenkol m. m. *Ang. reglering av prisbildningen på stenkol m. m.*

I en den 15 september 1939 dagtecknad proposition, nr 15, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av ett propositionen bifogat utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, dels hemställt om riksdagens bemyndigande att träffa avtal, i huvudsaklig överensstämmelse med vad i nämnda protokoll anförts, med en särskilt bildad importörsorganisation, dels ock föreslagit riksdagen att å förskottsstaten för försvarsväsendet m. m. under sjunde huvudtiteln för Allmänna utgifter för pris- och handelsreglerande åtgärder upptaga ett anslag av, förslagsvis, 20,000,000 kronor.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att med svenska kolimportörers förening av 1939 u. p. a. träffa avtal av den huvudsakliga innebörd, som framginge av statsrådsprotokollet över finansärenden den 15 september 1939;

b) å den av Kungl. Maj:t den 26 augusti 1939 med stöd av riksdagens beslut angående beredskapsstat för försvarsväsendet m. m. för budgetåret 1939/40 fastställda förskottsstaten under sjunde huvudtiteln för Allmänna utgifter för pris- och handelsreglerande åtgärder upptaga ett anslag av, förslagsvis, 20,000,000 kronor.

I motiveringen hade utskottet anfört bland annat följande:

»Bland de kostnadsstegringar som påverka den på längre sikt sannolika prisnivån för kol påkallar enligt utskottets mening den inträdda frakthöjningen särskild uppmärksamhet. Med avseende å denna har utskottet inhämtat, att förslag kommer att föreläggas Kungl. Maj:t i syfte att krigsrisken för infrakt av kol överflyttas på staten. Tillika har utskottet inhämtat, att åtgärder övervägas ägnade att förebygga, att i priset på kol i svensk importhamn kommer att ingå täckning för oskäligen vinst på fraktfart, vare sig direkt eller indirekt till följd av en höjning av tonnagevärdena. Genom dylika åtgärder kommer ökningen i fraktkostnaden att väsentligt reduceras och därmed även kostnaden för kol i svensk hamn att sänkas under sin eljest sannolika höjd.

Utskottet finner skäl föreligga att kontroll övas över det sätt på vilket den prisstegring, med vilken man även efter ovan nämnda begränsning av fraktkostnaderna måste räkna, får återverka på den allmänna prisutvecklingen. En prisstegring av detta slag kan nämligen, om den är av väsentlig omfattning och tillåtes inträda oförmedlat, befaras försvåra åtgärder till förebyggande av en försämring av penningvärdet. I vad mån och vid vilken tidpunkt prisstegringen bör få tränga igenom på den svenska marknaden måste enligt utskottets mening bli beroende även av den allmänna prisutvecklingen. Sedan läget på importmarknaden klarnat och verkningarna av att staten helt eller delvis övertagit krigsriskerna för kolfrakter hunnit göra sig gällande, torde en

Ang. reglering av prisbildningen på stenkol m. m. (Forts.)

sådan prissättning böra eftersträvas, att statens kostnader i övrigt för kolregleringen hållas inom så trånga gränser som möjligt. Det synes ännu vara för tidigt att i detta hänseende ange mera bestämda riktlinjer, men utskottet förutsätter, att frågan snarast möjligt förelägges riksdagen för förnyat övervägande.

Beträffande kol för industriens behov gäller enligt Kungl. Maj:ts förslag, att licenser skola lämnas för import för egen förbrukning. I propositionen förutsättes, att industrien skall kunna inköpa kol jämväl genom poolens förmedling. I detta sammanhang uttalas, att de priser poolen håller icke behöva vara enhetliga för alla delar av marknaden och att vid eventuell prisdifferentiering hänsyn bör tagas till regleringens syfte att bryta importprisstegringens återverkan på den allmänna prisutvecklingen inom landet. Vid försäljning till underpris till industriföretag borde garantier krävas mot oskälig produktprisstegring.

Utskottet har icke kunnat undgå att känna betänksamhet inför tanken på försäljning av kol till olika industrier till olika priser. När det gäller varor med central ställning i landets försörjning, synes dock icke rådligt att utsluta möjligheten därtill, ehuru en dylik mellan olika industrier differentierad prissättning förutsätter ömtåliga och tekniskt svårbedömbara avvägningar och följaktligen bör tillgripas endast när synnerliga skäl därför tala.

Under hänvisning till det anförda har utskottet ansett sig böra tillstyrka propositionens förslag om bemyndigande för Kungl. Maj:t att träffa avtal med kolimportorganisationen.

Det nya anslaget har i propositionen beräknats till ett belopp av 20 miljoner kronor. Utskottet finner icke anledning till erinran häremot.»

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Domö, Johansson* i Fredrikslund, *Ohlin, Velanders, Bagge, Anderson* i Norrköping och *De Geer*, som ansett,

att det stycke i utskottets yttrande, som å sid. 5 i det tryckta utlåtandet började med orden »Utskottet finner skäl» och slutade med »förnyat övervägande», bort hava följande ändrade lydelse:

»Utskottet finner skäl föreligga att kontroll övas över det sätt på vilket den prisstegring, med vilken man även efter ovan nämnda begränsning av fraktkostnaderna måste räkna, får återverka på den allmänna prisutvecklingen. En prisstegring av detta slag kan nämligen, om den är av väsentlig omfattning och tillåtes inträda oförmedlat, befaras försvåra åtgärder till förebyggande av en försämring av penningvärdet. Sedan nyss berörda fraktreglering kommit till stånd synes emellertid marknadspriset snarast möjligt böra fastställas så, att statens övriga kostnader för regleringsåtgärderna å stenkolsmarknaden upphöra. Den föreslagna statliga förlustgarantien som ur statsfinansiella synpunkter ej kan undgå att väcka betänkligheter skulle i så fall blott tillfälligt behöva träda i funktion och belasta statskassan.»

och att det stycke i utskottets yttrande, som å sid. 6 i det tryckta utlåtandet började med orden »Det nya anslaget» och slutade med »erinran häremot», bort lyda sålunda:

»Det nya anslaget har i propositionen beräknats till ett belopp av 20 miljoner kronor. Med hänsyn till vad ovan anförts om prisregleringens handhavande och då den övervägande delen av landets behov av kol och koks för de närmaste månaderna är inköpt till förkrigspriser, finner utskottet att anslagssumman för närvarande bör kunna begränsas och föreslår därför att beloppet bestämmas till 10 miljoner kronor.»

Ang. reglering av prisbildningen på stenkol m. m. (Forts.)

samt i anslutning härtill yrkat, att punkten b) av utskottets hemställan skulle erhålla följande lydelse:

»b) å den av Kungl. Maj:t den 26 augusti 1939 med stöd av riksdagens beslut angående beredskapsstat för försvarsväsendet m. m. för budgetåret 1939/40 fastställda förskottsstaten under sjunde huvudtiteln för Allmänna utgifter för pris- och handelsreglerande åtgärder upptaga ett anslag av, förslagsvis, 10,000,000 kronor.»

2) av herrar *Domö, Johansson* i Fredrikslund, *Velander, Bagge* och *Anderson* i Norrköping, som ansett, att — utöver vad som innefattas i reservationen under 1) här ovan — den del av utskottets yttrande, som å sid. 5 i det tryckta utlåtandet började med orden »Utskottet har icke» och slutade med »med kolimportorganisationen» bort hava följande ändrade avfattning:

»Utskottet har icke kunnat undgå att känna betänksamhet inför tanken på försäljning av kol till vissa industrier till för staten förlustbringande priser. Ett sådant subventionsförfarande är tekniskt synnerligen svårhanterligt och kan få oförutsedda verkningar. De statsfinansiella konsekvenserna äro vidare svåröverskådliga. För utskottet företedda tillverkningskalkyler visa, att kolprisets andel i tillverkningskostnaden, även där den väger som tyngst, icke är av den betydelse, att en måttlig subvention av kolpriset skulle få någon större inverkan på vederbörande industriers produktpriser. Utskottet finner sig därför icke kunna tillstyrka förslaget i denna del.

Med den begränsning som innefattas i vad här ovan anförts beträffande prisregleringens genomförande finner sig utskottet kunna tillstyrka propositionens förslag om bemyndigande för Kungl. Maj:t att träffa avtal med kolimportorganisationen.»

Herr Velander: Herr talman! Syftet med den föreliggande kungl. propositionen har varit och är att förebygga en alltför stark och snabb prisstegring på den inhemska kolmarknaden, en prisstegring som då skulle komma att återverka på den allmänna prisutvecklingen samt försvåra åtgärder till undvikande så långt möjligt av en försämring av den svenska kronans värde.

Den sålunda avsedda regleringen av kolmarknaden genomföres i stort sett på det sättet, att landets kolimportörer eller kolhandlare, som sammanslutit sig i en importpool eller förening, förbinda sig att tillämpa de försäljningspriser, som efter förslag av kolnämnden fastställas av Kungl. Maj:t. Dessa priser kunna bli olika för olika avnämare och kunna även bestämmas så, att de understiga de faktiska importpriserna. Mellanskillnaden eller förlusten skall för sådant fall drabba staten liksom ock en skälig handelsvinst till kolhandlarna; och utgifterna härför komma då i sista hand att bestridas av skattemedel.

Vid ett bedömande av hithörande spörsmål bör uppmärksammas, att frakterna intaga en mycket central plats, när det gäller importpriserna i närvarande läge, att avsikten är, att staten skall övertaga krigsriskerna vid import av kol hit till landet och att åtgärder även i övrigt äro avsedda att vidtagas för bibehållande av fraktkostnaderna vid en skälig nivå.

Det är nu uppenbart, åtminstone för dem som något sysslats med denna fråga, att de av Kungl. Maj:t vidtagna åtgärderna till dämpande eller stävande av en starkt spekulativ prisstegring på stenkol och koks haft goda, jag skulle gärna vilja säga, utomordentligt goda verkningar. Resultatet kan ock för dagen sägas vara sådant, att man skulle kunna tillåta en anpassning av kolpriserna på den inhemska marknaden efter de faktiska importpriserna, utan att detta skulle behöva medföra några ur konsumenternas synpunkt avskräckande prisstegringar. Härvid har jag självfallet utgått ifrån, såsom jag nyss

Ang. reglering av prisbildningen på stenkol m. m. (Forts.)
antytt, att staten övertar krigsriskens. Med mitt sätt att se skulle sålunda, jag upprepar det, kunna sägas, att det nu inte skulle medföra några som helst äventyrligheter, om man tillåte en anpassning av prisnivån inom landet efter de faktiska importpriserna. Häremot kan möjligen någon invända: Ja, det kanske är riktigt, när det gäller förhållandena för dagen, men vad vet man om utvecklingen under den närmaste tiden? Härtill skulle jag vilja svara, att ovissheten för framtiden väl ändå inte får förhindra, att man anpassar sig efter det läge, som nu råder, och sålunda vidtager åtgärder, som med hänsyn till föreliggande omständigheter måste anses motiverade. För övrigt får väl Kungl. Maj:t genom kolnämndens tillkomst och andra av Kungl. Maj:t vidtagna åtgärder samt genom att denna proposition i stort sett av riksdagen bifalles ett så fast grepp om kolmarknaden, att man kan anse ganska goda garantier föreligga för att prisutvecklingen i fortsättningen inte sträcker sig utöver den gräns, som betingas av de faktiska importpriserna. Och väntar man sig en mycket stark stegring av dessa sistnämnda, skulle jag vilja fråga, om man verkligen är beredd att söka utjämna denna genom en statlig subvention! Kolimporten uppgår väl normalt till inemot 8 miljoner ton. Om staten utöver täckandet av krigsriskens, som kan komma att betinga ganska stora belopp, skulle inlåta sig på åtgärder, som skulle medföra en utgift för statsverket på 10, 20 eller 30 kronor per ton, behöver ingen tveka om vilka verkningar detta skulle ha på statens finanser, därest nämligen kriget, som på många håll förutsättes, kommer att vara under en avsevärd tid framåt.

När jag här talar om följderna i statsfinansiellt hänseende, därest en subvention på 10, 20 eller 30 kronor per ton skulle ifrågakomma, är ju detta mycket höga belopp, men de äro dock icke orimliga, då under förra kriget nåddes upp till kolpris, överstigande 200 kronor per ton.

Man kan också säga, att det inte endast är kolmarknaden, som kommer att kännetecknas av prisstegringstendenser. Sådana komma säkerligen att framträda och ha förresten redan framträtt på många områden; och vad som än kan göras däråt, inte kunna de utjämnas skattevägen, även om detta nu på visst håll eller av vissa skäl skulle anses önskvärt.

Man anlägger så ofta de penningpolitiska synpunkterna. Man säger, att en prisstegring på kol inverkar på bränslekostnaderna — då närmast i fråga om hushållsförbrukningen — därmed på levnadskostnaderna och så på lönenivån. Och ett igångsättande av löneskruven kommer att ha så utomordentligt ogynnsamma verkningar, att det under alla förhållanden bör undvikas! Jag delar nu denna synpunkt. Jag anser, att det är av yttersta vikt, att man med hänsyn till valutan söker förebygga en allmän lönestegring. Men kan det egentligen vara så farligt med en måttlig prisstegring, när det gäller kol? Det har sagts mig — det kan hända att siffran ligger i underkant — att man t. ex. här i Stockholm för uppvärmning räknar med en bränsleåtgång av 10 hektoliter koks per rum. Om man sålunda skulle räkna med en prisstegring av upp till 10 kronor per ton, skulle det inte göra mera än 5 kronor per rum. Jag vill inte bagatellisera den kostnadsökningen, men jag vill ifrågasätta, om den är av den storleksordningen, att man bör inlåta sig på en särskild statssubvention för att förhindra den. Man får nämligen förutsätta, att, om man inlåter sig på ett subventionsförfarande på detta område, ligger det väl nära nära till hands, att detsamma kommer att undan för undan utsträckas till andra områden. En måttlig prisstegring däremot, i den mån den betingas av de faktiska importpriserna, skulle den icke i närvarande läge verka lugnande! Det finns förmodligen en hel del personer, som föreställt sig, att man har att räkna med utomordentliga prisstegringar. När dessa då finge klart för sig, att den befarade prisstegringen på kol inte var större, skulle de kanske säga sig,

Ang. reglering av prisbildningen på stenkol m. m. (Forts.)

att det visserligen var en prisstegring, men den var dock inte så avskräckande.

Så säger man, att kolen intaga en nyckelposition; deras fördyrande kommer att inverka på järnpriserna, cementpriserna, tegelpriserna och därmed på byggnadskostnaderna m. m. Det förefaller som om resonemanget, när det har rört sig om dessa ting, något överdrivits. Enligt vad som framgår av en bilaga till utskottets utlåtande skulle nämligen en prisstegring på kol med exempelvis 10 procent inte medföra större prisstegring på handelsjärn än med 0.8 procent, på cement med 1.7 procent och på tegel 0.6 procent.

Sedan är det väl så, att en anpassning av de inhemska priserna efter de faktiska importpriserna inte skulle tillföra marknaden något köpkraftstillskott. Man kan ock säga, att den fördyring, som därmed inträdde, skulle resultera i en något minskad förbrukning, något som ur penningpolitisk synpunkt måste anses önskvärd. I och för sig kan alltså ifrågasättas, huruvida de penningpolitiska synpunkterna motivera ett uppskjutande av kolmarknadens anpassning till det nya importprisläget. Att en sådan anpassning nu omedelbart skulle medföra avgjorda fördelar för statskassan har jag tidigare framhållit. På den saken skall jag här icke ytterligare ingå. Jag har med det sagda allenast velat motivera min anslutning till den vid utskottets utlåtande fogade såsom nr 1 betecknade reservationen.

Jag skall så tillåta mig att med några ord beröra den möjlighet, som propositionen tar sikte på, nämligen att de inom landet verksamma kolförbrukande industrierna skola genom importpoolen erhålla kol till sinsemellan olika och för statsverket förlustbringande priser.

Alla inom utskottet ha ställt sig mycket betänksamma inför detta projekt. Utskottsmajoriteten har dock icke velat helt utesluta denna möjlighet, men ansett sig böra understryka, att densamma borde praktiseras allenast när synnerliga skäl talade därför. För reservanterna har det varit svårt att förstå, vilka dessa »synnerliga skäl» egentligen skulle vara. Industriföretagen själva äro icke på det klara därmed, att döma av det faktum att någon framställning från deras sida icke gjorts till Kungl. Maj:t om hjälp eller subvention i förevarande hänseende. Industriförbundet har bestämt avstyrkt en sådan anordning, under framhållande av, bland annat, att en enhetlig prissättning på en av staten reglerad vara är en grundsats, som icke bör frångås. Det måste också ligga i sakens natur, att ett avgörande i det konkreta fallet, huruvida ett visst industriföretag eller en viss grupp av sådana företag, i motsats till andra och framför andra, skall erhålla kol till underpris och sålunda delvis på statens bekostnad, måste vara mycket svårt. I sista hand, misstänker jag, blir det ett avgörande, som kommer att smaka åtskilligt av godtycke och medföra verkningar, som icke kunna förutses. Även de statsfinansiella konsekvenserna bli svåröverskådliga. Det enda som är visst och säkert, det är att konsekvenser i statsfinansiellt hänseende verkligen komma att inträda. Med hänsyn härtill borde man väl kunna anse, att det för industriens vidkommande skulle vara tillräckligt, att staten påtog sig eller bestred hela kostnaden för krigsrisken samt därjämte kontrollerade, att oskäliga fraktsatser icke finge ifrågakomma.

Under utskottsbehandlingen av denna proposition har det från något håll uttalats, att densamma utgjorde ett bevis för att regeringen vore beredd att utan räddhåga ge sig i kast med ytterst svårartade och komplicerade problem. Jag har för min del inte något att erinra mot riktigheten av denna sats, och jag skulle vilja tillägga, att man har anledning hysa en viss oro för att statsrådet och chefen för finansdepartementet målmedvetet eftersträvar ett skapande av de mest svårlostade och komplicerade problem. Han gör det säkerligen i den förvisningen, att han kan bemästra dem, och det är möjligt att detta kan bli

Ang. reglering av prisbildningen på stenkol m. m. (Forts.)
 fallet. Jag utgår dock ifrån att icke ens herr finansministern själv skall bedöma dem så synnerligen hårt, som mena att det kan ligga en viss äventyrlighet i att följa de vägar, han här anvisat. Genom att helt acceptera den kungl. propositionen skulle man nämligen gå in för ett tekniskt synnerligen svårhanterligt statligt subventionsförfarande. Från detta förfarande skulle man komma fram till en reglering av priserna på de produkter, som framställts med användande av, om jag så får uttrycka mig, subventionerade kol, en säkerligen ingalunda lätt uppgift. Och när det gäller att åvägbringa täckning för statens utgifter, kanske mycket stora utgifter, för regleringens genomförande, då skulle man enligt departementschefens antydningar söka anpassa valet av skattekölla efter den ifrågavarande utgiftens särskilda art. Ja, hur skall det gå till? Det hade måhända varit på sin plats, om några närmare anvisningar i det hänseendet lämnats i den kungl. propositionen, detta så mycket hellre som väl de flesta av oss ha på känn, att det inte alltid är så lätt att uppbringa nya skatteköllor.

Det förefaller mig sålunda, som om riksdagen icke heller på den förevarande punkten borde följa den kungl. propositionen. Jag skall därför, herr talman, be att få yrka bifall dels till den av herr Domö m. fl. avgivna reservationen nr 1, dels ock till den av herr Domö m. fl. avgivna reservationen nr 2, båda fogade till utskottets utlåtande.

Den pågående överläggningen blev nu för en stund avbruten för att begärt tillfälle skulle beredas två av statsrådets ledamöter att avlämna kungl. propositioner.

Herr statsrådet *Wigforss* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 24, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 1 § förordningen den 3 maj 1929 (nr 62) om särskild skatt å bensin och motorsprit, m. m.;

nr 26, angående ytterligare förlängd giltighet av gällande indelning för taxering till statlig inkomst- och förmögenhetsskatt samt kommunalskatt av samtliga orter i riket med avseende å levnadskostnadernas höjd; samt

nr 28, angående förordning med vissa särskilda föreskrifter rörande tillämpningen av motorfordonsförordningen den 23 oktober 1936 (nr 561) m. m.

Herr statsrådet *Quensel* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 27, angående anvisande av medel för anordnande av förbättrade signalförbindelser för den militärmeteorologiska informationstjänsten.

Ordet lämnades på begäran till herr **andre vice talmannen**, som yttrade: Jag får hemställa, att kammaren för sin del måtte besluta, att första särskilda utskottet skall behandla jämväl Kungl. Maj:ts nu avlämnade propositioner nr 24, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 1 § förordningen den 3 maj 1929 (nr 62) om särskild skatt å bensin och motorsprit, m. m., nr 26, angående ytterligare förlängd giltighet av gällande indelning för taxering till statlig inkomst och förmögenhetsskatt samt kommunalskatt av samtliga orter i riket med avseende å levnadskostnadernas höjd, och nr 27, angående anvisande av medel för anordnande av förbättrade signalförbindelser för den militärmeteorologiska informationstjänsten, ävensom de ytterligare framställningar, som kunna komma att av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i dessa ämnen eller andra i oskiljaktigt sammanhang därmed stående frågor, samt att andra särskilda utskottet skall behandla jämväl Kungl. Maj:ts proposition nr 28, angående förordning med vissa särskilda föreskrifter rörande tillämpningen

av motorfordonsförordningen den 23 oktober 1936 (nr 561) m. m., ävensom de ytterligare framställningar, som kunna komma att av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i detta ämne eller andra i oskiljaktigt sammanhang därmed stående frågor.

Tillika hemställer jag, att kammaren måtte inbjuda andra kammaren att i detta beslut förena sig med första kammaren.

Denna hemställan bifölls.

Protokollsutdrag i ämnet justerades och avsändes till andra kammaren.

Fortsattes överläggningen angående första särskilda utskottets utlåtande nr 1.

Herr statsrådet **Wigforss**: Då redan båda de vid utlåtandet fogade reservationerna blivit motiverade, skall jag be att få litet närmare redogöra för de synpunkter, som ifrån regeringens sida läggas både på den framlagda propositionen och på de meningsskiljaktigheter, som ha kommit fram i utskottsutlåtandet.

Jag tror jag kan försäkra herr Velander, att det är ingen inom regeringen, som inte förstår, att de svårigheter som den nuvarande kristiden erbjuder äro så stora, att det är onödigt att skaffa sig problem, som inte tvinga sig fram. Men själva huvudproblemet, som behandlas i propositionen och utskottsutlåtandet, har ju tvingat sig fram, och det är med stor tillfredsställelse jag hör, att även talesmännen för högern öppet erkänna, att den kanske enda vägen att komma till rätta med dessa svårigheter just har varit den väg, på vilken regeringen slagit in.

Vi få komma ihåg, att vad man än må ha för olika meningar om det sätt, på vilket en oreglerad prisstegring kommer till stånd, så måste vi nog säga, att i vårt land för ögonblicket finnas vissa förutsättningar för en sådan prisstegring. Även om det inte finns någon anledning att allt för bokstavligt ansluta sig till den uppfattning, som under de senaste åren ofta framförts, att vi redan i vårt land leva under en tydlig inflation, fastän ännu inte prisstegringen blivit så stark, så är det nog säkert, att vissa förutsättningar på det penningpolitiska området för en inflation föreligga, d. v. s. den mängd av köpkraft, det överflöd av penningar, som faktiskt har funnits, är sådant, att om av någon anledning vissa grundläggande priser hastigt skulle stiga, så finnas förutsättningar för att stegringen skulle slå igenom hela prissystemet, utan att motverkas av att folk måste inskränka sig på andra håll, då prisen stiga på vissa områden.

Utgångspunkten för den proposition, som nu blivit framlagd, har varit farhågorna för att en mycket hastig och våldsam prisstegring på vissa varor, som intaga vad man kallar en nyckelposition både när det gäller den dagliga förbrukningen och då det gäller näringslivet i dess helhet, icke skulle kunna hejdas, om man inte försökte kväva den i brodden, och jag säger på nytt, att jag med tillfredsställelse ser, att ingen i princip vägrat godtaga denna proposition.

Närmare besett skulle man kunna säga, att frågan om kolpriset också har en annan sida. Det är uppenbart, att när krisen bröt ut och fraktförhållandena blevo försvårade, fanns det inom landet en icke obetydlig mängd av kolbränsle, inköpt till ett pris, som vi nu måste anse relativt lågt. Vidare föreligga fortfarande möjligheter till import åt oss säga söderifrån till ett pris, som kanske icke omedelbart kommer att stiga mycket starkt, och slutligen måste vi räkna med att en betydande del av vårt kolbränsle skall komma

*Ang. reglering
av prisbild-
ningen på
stenkol m. m.
(Forts.)*

Ang. reglering av prisbildningen på stenkol m. m. (Forts.)
västerifrån med mycket starkt uppskruvade priser. Om ingenting hade blivit gjort, måste resultatet ha blivit, att de dyraste prisen, till vilket folk över huvud taget måst täcka sitt behov, skulle ha blivit gällande och hela skillnaden mellan detta pris och inköpsprisen på det billigare importkolet söderifrån och de ineliggande lagren skulle ha belastat folkhushållet onödigt. Den enda utvägen att komma till rätta med dessa olika prisnivåer har varit att försöka behandla vår försörjning med kol som ett enda stort, får jag lov att säga familjeproblem, att helt enkelt säga: svenska folkets behov av kol skall täckas på det mest ekonomiska sättet utan att någon enskild gör sig en oskäligen vinst, och detta kan endast ske genom att hela kolhandeln behandlas som en gemensam angelägenhet. Det är detta som skett genom skapandet av kolpoolen.

Så långt äro alltså alla ense. Det är ett mycket stort avsteg från uppfattningen om att näringslivet skötes bäst, om var och en får sköta sina affärer som han vill, men jag förmodar att ingen — alldeles oavsett övriga allmänna uppfattningar om vad som är riktig ekonomi — vägrar att erkänna, att i det nuvarande läget få alla sådana olika meningar böja sig för ögonblickets tvång. Det betyder inte att man från någon sida behöver erkänna, att det är en rimlig metod under alla förhållanden, men med det läge som nu råder med dess extraordinära förhållanden kunna vi alla vara överens om att den metod, som nu tillgripes, är den som lovar det bästa resultatet.

Det är den första punkten, varom vi äro ense.

Den andra punkten är att det kol, som på detta sätt gemensamt inköpes och gemensamt skall försäljas, skall prissättas på ett sätt, som inte helt anpassar sig efter vad man skulle kunna kalla marknadsläget. Lagg märke till att alla äro ense om att man inte, när man säljer detta kol till enskilda eller till industrien, skall taga ut hela det pris, som omkostnaderna kräva. Den betydande del av omkostnaderna, som ligger i krigsriskerna, skall, anser man, i detta fall bäras av det allmänna. Jag vill understryka, att detta ingenting annat är än en subvention ifrån statens sida för att hålla kolpriset nere. Jag skall inte taga upp något långt resonemang om detta förhållande på annat sätt än att jag skall ställa frågan till denna kammars ledamöter, huruvida någon tror att denna subvention icke kommer att under denna riksdags eller nästa riksdags lopp föreläggas riksdagen på budgetens utgiftssida? Det är alldeles tydligt, att vilken metod man än väljer för att täcka den kostnad, som ligger i krigsriskpremierna, får den täckas på budgetens utgiftssida.

Det är ännu inte klart om den skall täckas direkt ur det nu föreslagna tjugumiljonersanslaget. Det får bli beroende på de följande övervägandena med krigsförsäkringsnämnden. Om den skulle finna eller om vi skulle finna efter dessa överläggningar, att den bästa metoden är att låta premierna betalas av staten såsom vid en vanlig kommersiell försäkring, även om den skötes av staten själv, skulle denna subvention av frakterna komma att belastas detta tjugumiljonersanslag. Jag skulle emellertid för min del tro att detta inte är den mest praktiska vägen, utan att de förluster som komma att tagas på krigsriskförsäkringen — att det blir förluster kan väl ingen tvivla på — få täckas i annat sammanhang. Men att täckning måste beredas av riksdagen och betalas med skattemedel, därom kan inte något som helst tvivel råda.

Om man har denna sak klar för sig, blir det onödigt att taga upp en allmän diskussion om huruvida staten skall subventionera kolpriset eller icke. Vi äro på det klara med att staten måste subventionera kolpriset, om man skall täcka krigsrisken, och frågan blir bara om man i förväg skall förklara, att statens subvention skall bli just så stor, att den motsvarar krigsrisken,

Ang. reglering av prisbildningen på stenkol m. m. (Forts.)

och ingenting därutöver. Det är på den punkten meningsskiljaktigheterna börja uppträda. Jag vill inte säga att det är en underordnad fråga. Jag tror tvärtom att det för den fortsatta behandlingen av våra kristidsfrågor är av mycket stor vikt, att man på denna punkt vet vad man vill och att inte regeringen bindes i sitt handlande. Men jag vill understryka, att det här icke gäller någon principiell skillnad, utan endast frågan om hur man skall dra gränsen i fråga om subventionens storlek.

Om de förhållanden, som just nu råda, komma att fortsätta, är det mycket möjligt att priset på vårt importerade kol, sedan frakterna bringats ned genom att staten övertar kostnaderna för krigsförsäkringen, i svensk importhamn icke blir högre än att vi alla komma att finna det skäligt att det priset tas ut på marknaden. Men vi veta så litet om utvecklingen. Vi veta visserligen, att ännu i detta ögonblick ha de engelska priserna inte gått nämnvärt uppåt. Genom sänkningen av pundkursen har man till och med åtminstone för några dagar sedan haft att notera en sänkning av priserna i engelsk hamn. Men detta läge kan hastigt försvinna. Ingen vet vilken politik som kommer att föras av de kolproducerande länderna. Det kan sålunda mycket väl tänkas att priser kunna uppstå på den svenska marknaden av sådan höjd, om vi av marknaden skulle taga ut allt utom krigsförsäkringarna, att vi alla skulle vara överens om att det vore önskvärt att priserna på den svenska marknaden hölles något lägre. Det är denna möjlighet som regeringen i propositionen velat förbehålla åt sig och som utskottsmajoriteten vill ge åt regeringen, men som reservanterna redan i detta läge förklara att de icke vilja medgiva. Regeringen har endast begärt att man på den punkten skulle vänta och se huru förhållandena utveckla sig, innan man försöker draga upp några riktlinjer för prissättningen.

I anledning av en synpunkt som kommit fram, när det så starkt har talats om nödvändigheten att hålla kolpriserna nere, skall jag be att i detta sammanhang få tillfoga ett ord, som borde ha varit onödigt. I känslan av att alla krafter inom det ekonomiska livet i detta läge tendera till att pressa upp priserna, har man haft anledning att understryka med största möjliga energi, att våra ansträngningar måste inriktas på att hålla priserna nere, sålunda även kolprisen. Men jag skulle inte tro att det är någon, som kan föreställa sig, att vi verkligen skulle kunna hålla dem nere vid de tidigare gällande priserna. När därför det talet har förts att man inte får hålla kolpriserna nere på ett sådant sätt, att dessa ofördelaktigt inverka på vedpriserna och därmed på vår försörjning av ved, är detta en synpunkt som i detta sammanhang är alldeles onödig att framföra. Det är uppenbart att landets förseende med bränsle, vare sig det gäller kol eller ved, måste behandlas såsom ett enda problem, och att ingen prissättning på kol kan få göras på sådant sätt, att därigenom den nödvändiga försörjningen med vedbränsle skulle försvåras. Och jag skulle för min del tro, att trots alla våra ansträngningar kommer priset på kol att stiga så pass mycket, att de som ha annat bränsle att sälja komma att bli väl tillgodosedda.

Emellertid finns det en annan punkt, som är föremål för delade meningar, nämligen frågan om differentieringen av priserna. På denna punkt tror jag att vår erfarenhet under de sista veckorna är tillräcklig för att säga oss, att det kan vara önskvärt att ha den möjligheten öppen. De finnas, som äro rädda för själva ordet eller själva saken »differentiering», och den reservation, som är avgiven av högerledamöterna, trycker ju mycket starkt på de svårigheter som det skulle möta att handha en sådan differentiering. Men jag vill verkligen fråga högerens talesman i denna kammare, om han inte är fullt beredd att acceptera en sådan differentiering när det gäller subventionen till kolfrakter-

Ang. reglering av prisbildningen på stenkol m. m. (Forts.)

na. Är det verkligen från början klart, att allt det kol, som kommer in i landet, till vilket ändamål som helst skall säljas till samma pris? Är det ändå inte så, att det finns vissa användningar av kol — även om de måhända äro mycket begränsade — där vi alla måste vara eniga om att det inte finns någon anledning att taga krigsriskerna för en kolfrakt för att detta ändamål skall få sitt behov av kol tillfredsställt till lägre pris och staten sålunda ta en förlust även för kol, som användes till ett ändamål som inte hör till de nödvändigaste?

Men det finns en annan differentiering, som det förefaller som om alla grupper i utskottet vore i full färd med att acceptera, och det är en differentiering i fråga om fraktsatserna mellan kol och andra varor. Är det verkligen så naturligt att göra gällande, att frakterna på kol skola hållas nere, medan alla andra frakter kunna få springa upp hur mycket som helst? Vi ha andra grundläggande varor än kol. Är det inte rimligt att man även i fortsättningen när det gäller differentieringen, eller låt oss säga subventioneringen av frakterna tar hänsyn till vilken vara det gäller? Från regeringens sida ha vi här endast framfört till utskottets övervägande, att vi i fråga om kol äro fullt beredda att taga förlusten på staten för att kunna hålla frakterna nere. Jag hoppas att det inte skall möta motstånd inom riksdagen, om man från regeringens sida förklarar att det finns en eller annan vara utöver kol, som är av den betydelsen att vi för att få ett lägre pris inom landet, äro villiga att också för den taga krigsriskerna för frakterna. Men det är en differentiering. Och hur svår en sådan anordning än må förefalla, kan man inte avhända sig möjligheten att använda den.

Jag vill emellertid tillägga att det behov, som hittills har framträtt, inte klart framträder som ett behov av att subventionera en viss industri med det lägre kolpriset. Det har i stället framträtt i form av behovet att kunna åt vissa industrier garantera ett visst kolpris, en garanti, som dock mycket väl kan komma att visa sig icke innebära någon som helst subvention. Vi känna ju alla till hur det enskilda näringslivet måste göra sina beräkningar. I ett läge, där man inte vet huru kolpriserna komma att utveckla sig, kommer varje industri när den gör upp sina nya kalkyler att räkna med en säkerhetsmarginal för kol. Vi veta inte, resonerar man, vilket kolpris vi få lov att betala om en månad eller om två månader härefter, alltså höja vi priset på våra varor, i vilka kol ingår, med så och så många procent. Detta är inte något tänkt fall, utan en sak som redan diskuterats av en hel rad industrier, som i detta nu äro beredda att mycket kraftigt höja sina priser. Är det då verkligen ur vägen om man ifrån det allmännas sida skulle kunna förklara, att vi ha en annan uppfattning om hur kolpriserna komma att utveckla sig. Vi tro inte att denna er riskmarginal är riktig, vi tro i stället att ni huggit till för mycket för att vara på den säkra sidan. Men om ni vilja vara med om att i er kostnadskalkyl sätta in en annan siffra för kol, äro vi från statsmakternas sida beredda att garantera att priset inte skall bli högre — allt under förutsättning att ni i motsvarande grad vidtar en sänkning i kostnadskalkylerna. Det är i grund och botten i stil med att staten åtar sig krigsriskerna för frakterna, som också äro osäkra. Staten åtar sig alltså denna nya risk och förklarar, att den hoppas att det inte skall bli någon förlust, men om det skulle bli en förlust, är staten beredd att taga den.

Det är från dessa synpunkter som regeringen måste hålla på att den lämnas fria händer under den övergångstid, i vilken vi nu befinna oss och om vars längd vi inte kunna uttala oss. Det är den ena grundläggande varan efter den andra, som nu kommer upp till behandling. Vid överläggningarna med de olika industrierna är det nödvändigt att kunna operera även med den möjlighet, som heter ett lägre pris, även lägre än det pris som uppstår när subventionen

Ang. reglering av prisbildningen på stenkol m. m. (Forts.)

inskränker sig till endast krigsfrakterna. Det är nödvändigt att i vissa fall — jag instämmer helt med utskottsmajoriteten, då man hoppas att det inte skall behöva bli i ett så stort antal fall — åt industriens representanter kunna bereda en garanti för att inte deras kostnader skola stiga på ett oberäkneligt sätt, allt detta till förmån för en någorlunda fastslagen prisnivå under den närmaste tiden, en prisnivå, som inte ligger högre över den gamla än att vi kunna tänka oss att de svenska medborgarna skola bära den.

Det är sålunda från dessa synpunkter, som jag hade önskat, att riksdagen i dess helhet kunnat lämna regeringen fria händer. Det är i grund och botten inte fråga om någonting annat från regeringens sida än en anhållan att låta oss se tiden an, med ett bestämt löfte att så snart förhållandena blivit mera stabiliserade komma tillbaka till riksdagen, redogöra för vad vi ha gjort samt föreslå riktlinjer och be om riktlinjer för det kommande. Jag hoppas, trots de reservationer, som här äro avgivna, att det skall visa sig att det finns en stor majoritet bakom den linje som regeringen har valt, när den menar, att man inte kan undvara sådana åtgärder, som vi här föreslå, om vi åt det svenska samhällets ekonomiska liv skola kunna trygga priser, som icke medföra oöverskådliga och skadliga konsekvenser.

Herr Ohlin: Herr talman! Den fråga, som behandlas i den föreliggande kungl. propositionen, är den första av de stora krispolitiska frågor, som komma under urtima riksdagens behandling. Det är på sätt och vis en stor del av krispolitiken, som här principiellt har behandlats, och det är därför naturligt att frågan i riksdagen ägnas ännu större uppmärksamhet än som kanske skulle motiveras av dess egen, dock icke ringa betydelse.

Enigheten inom utskottet har, som herr finansministern nyss antydde, visat sig gå mycket långt. Man är beredd till en reglering av kolhandeln med poolbildning och allt vad som därmed sammanhänger. För det andra är man överens om att krigsriskerna, d. v. s. riskerna för förlust av fartyg och last genom de krigsförändes åtgärder, böra avlyftas. Man är också överens om att inga speciella konjunkturvinster för rederierna skola få fördyra frakterna. — Finansministern uppehöll sig här mycket ingående vid det förhållandet, att alla tydligen accepterat en viss statlig subvention, eftersom alla vilja låta staten bära krigsriskerna. Jag vill därför understryka, att skälet till att man i varje fall från det håll, som jag närmast representerar, kunnat acceptera en sådan vad man gärna må kalla för subvention i form av att staten bär krigsriskerna, och gör det utan någon egentlig tidsbegränsning, är att denna företeelse — krigsrisken — intar en alldeles speciell särställning i kostnadskalkylerna. Ingen människa kan i dag ens med en säkerhetsmarginal från hundra till tusen procent bedöma, hur stor krigsrisken verkligen är. Skulle man därför på kommersiell väg ta ut krigsrisken, vilket redan i dag för övrigt i viss mån sker, blir man tvungen att låta krigsförsäkringsinstitutionen betinga sig mycket höga premier för att under alla förhållanden vara på den säkra sidan, och dessa mycket höga premier komma sedan omedelbart att belasta kostnadskalkylerna och fördyra varorna. Om det måhända efteråt visar sig, att man kan träffa förmånliga överenskommelser med de krigsförande, eller om dessa även utan överenskommelser visa sig föra en mera måttlig politik, så att krigsriskerna bli långt mindre än vad man tidigare måst räkna med, skulle man alltså alldeles i onödan mycket väsentligt ha fördyrat vårt lands varuförsörjning.

Det är bl. a. av denna anledning som det finns mycket starka principiella skäl att anse, att dessa speciella krigsrisker böra hållas helt utanför den ekonomiska verksamheten och förklara att dem kan staten lämpligen övertaga.

Ang. reglering av prisbildningen på stenkol m. m. (Forts.)

Den tredje punkten, i vilken man är överens, vilken herr statsrådet emellertid inte berörde, är ingalunda mindre viktig. Det är att en större prisstegring på kol inte skall få inträda oförmedlat under ett så oroligt marknads-läge som exempelvis de senaste veckornas. Det är fara värt att eljest av psykologiska skäl kolprisets stegring skulle bli, som det står i propositionen, en »drivande kraft i prisutvecklingen».

Men är man överens i dessa tre punkter, vad gäller då meningsskiljaktig-heten? Jag tror att den gäller, som också herr statsrådet antydde, riktlin-jerna för prispolitiken *efter* den övergångsperiod, som vi alla äro överens om är nödvändig. Det är i det avseendet, som reservanterna uttala att snarast möjligt ett sådant pris skall sättas, att man får täckning för alla övriga kost-nader — alltså utom krigsriskerna. Man önskar med andra ord inte någon allmän eller permanent subventionspolitik i fråga om kolet — jag skall gärna, om det tillfredsställer herr finansministern, tillägga »med undantag för krigsriskerna», men jag behöver väl i fortsättningen inte varje gång upprepa dessa ord. Jag har ju redan motiverat, varför den saken står i en alldeles speciell särställning.

Utskottsmajoriteten har emellertid inte velat vara med om att slå fast en sådan riktlinje, att ingen permanent och allmän subventionspolitik beträffande kol bör eftersträvas. Man måste emellertid med tacksamhet notera, att majo-riteten uttalat att en sådan prissättning bör eftersträvas »att statens kostna-der i övrigt för kolregleringen hållas inom så trånga gränser som möjligt».

Bestämmande för den ståndpunkt, som har intagits från folkpartihåll, tror jag framför allt är följande tre omständigheter. Man är övertygad om att en permanent subventionspolitik i fråga om kol inte skulle innebära något försvar för vår prisnivå eller för vårt penningvärde. Det är vidare uppfatt-ningen att en sådan politik starkt skulle försvåra ett redan förut ansträngt statsfinansiellt läge, och slutligen övertygelsen att den skulle dra med sig en onödig reglering och kontroll bland annat av de producenter, som använda subventionerat kol. Man kan ställa den frågan, om inte kommissionerna och regeringen och myndigheterna ha tillräckligt att göra i alla fall utan att för sig skapa nya uppgifter genom att i onödan utsträcka det fält, på vilket statens ingripanden måste ske.

Låt mig, herr talman, mycket kort motivera, varför jag menar att en per-manent subventionspolitik icke innebär något försvar för vårt penningvärde. Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet anförde nyss endast en synpunkt, till vilken jag strax skall komma, men förbigick för övrigt full-ständigt, liksom han också gjort det i den kungl. propositionen, de skäl som kunna anföras för påståendet att en permanent subventionspolitik icke inne-bär något försvar för den svenska kronans köpkraft. Låt oss antaga att kol-priset i väsentlig grad förhöjes icke endast genom de höjda fraktkostnaderna — därvidlag kan man någorlunda överskåda vad det kan vara tal om — utan också genom att utlandets producenter höja sina exportpriser. Finns det då någon möjlighet att från det svenska folkhushållet avlyfta den börda, som en sådan fördyring av kolförsörjningen skulle innebära? Herr talman, jag tror inte att det finns någon sådan möjlighet. Det är en ren illusion att man, vare sig man förfar på det ena eller det andra sättet, skulle kunna undgå eller minska den börda, som ligger i att vår kolförsörjning blir fördyrad. Om man, som herr statsrådet nyss gjorde, talar om att problemet skall behandlas som ett »familjeproblem», tror jag att det är ganska klart att en familj, som får dyrare bränslekostnader, inte kan avlyfta denna börda genom några som helst inbördes transaktioner familjemedlemmarna emellan. Men, säger man, staten kan hålla priset nere genom subvention, så att kol och koks bli billigare. Ja-

Ang. reglering av prisbildningen på stenkol m. m. (Forts.)

visst! Men varifrån skola pengarna tagas? Vi ha härvidlag endast tre möjligheter. Den första är höjda eller nya *indirekta skatter*. Man kan höja kaffetullen, eller lägga på en sockerskatt eller någonting sådant. Då kan man göra kolet billigare, men socker och kaffe och andra varor bli i samma mån dyrare. Något som helst förbilligande av levnadskostnaderna i genomsnitt har därigenom inte skett. Vidare och för det andra kan man taga ut pengar genom *direkta skatter*. Men då är det också klart, att varje medborgare får ett mindre antal kronor att köpa för, och då har man ju inte någon glädje av att kolpriset hållits nere. Fördelningen av bördan på olika grupper kan sålunda påverkas, men inte bördans sammanlagda storlek, om man använder nya eller höjda skatter, vare sig direkta eller indirekta. Det är inte riktigt att tro, att därigenom penningvärdet skulle försvaras eller bördan på folkhushållet reduceras.

Men, säger man, det finns en tredje möjlighet: man kan låna. Och då blir det ingen börda för folket. Låt mig då säga några ord om statens möjligheter att i nuvarande läge låna pengar. Det kan ju inte vara fråga om att låna i ett lufttomt rum, utan det är fråga om att den svenska staten skall låna mot slutet av 1939 och sedermera under 1940. Och denna svenska stat befinner sig i ett statsfinansiellt läge, som är så svårt att vi aldrig förut varit med om något motsvarande. Såvitt man kan bedöma efter de upplysningar, som lämnats rörande försvarsutgifternas storlek — de äro något svävande och inte alltid fullt konsekventa — komma de ökade försvarsutgifterna att medföra en belastning på bortåt 500 miljoner kronor. Dessutom måste man räkna med att vissa inkomster, tullinkomster, bensinskatt och annat, gå ned ganska väsentligt. Jag tror inte jag överdriver om jag säger, att man av dessa anledningar måste räkna med en brist i budgeten på mellan 500 och 600 miljoner. Och ändå gör jag då, herr talman, det fördelaktiga och optimistiska antagandet, att det utrikespolitiska läget inte skall undergå en sådan försämring, att större försvarsanstalter bli nödvändiga än de som nu äro sannolika. Skulle en försämring inträda blir bristen i budgeten ännu större än dessa 500 eller 600 miljoner.

Nu har tyvärr herr statsrådet och chefen för finansdepartementet inte lämnat någon enda ens den minsta antydning om hur han tänker täcka denna brist. Han uppehåller sig uteslutande vid nödvändigheten av ytterligare nya statsutgifter. Jag kan inte underlåta att tillfoga, att det vore mycket tacknämligt och skulle innebära en hjälp i den fortsatta diskussionen, om det kunde lämnas några antydningar om de metoder, som regeringen tänker använda för att lösa detta onekligen fruktansvärt allvarliga statsfinansiella problem.

Såvitt man kan se torde det bli ganska svårt att genom höjda eller nya skatter taga ut mer än 200 eller 250 miljoner på de återstående nio månaderna av detta budgetår. Det är nämligen uteslutande denna tid, som det här är tal om. Jag vill tillägga att särskilt svårt blir detta, om den ena veckan får gå efter den andra, utan att regeringen framlägger förslag om de nya och höjda indirekta skatter, vilka varje människa vet måste komma. Om det alltså kan tänkas, att finansministern kan taga in 200 eller 250 miljoner kronor på de nio månaderna, återstår det ändå att täcka ett högst betydande belopp. Han kan naturligtvis minska utgifterna en del, och jag vill inte underlåta att här upprepa önskemålet om att samtliga statsutgifter ånyo granskas för att se efter vilka, som kunna beskäras eller uppskjutas. Räkna vi med ett 50-tal miljoner i besparing å det kontot, tror jag emellertid, att vi inte kunna sätta pretentionerna högre. Då återstår, herr talman, att på driftsbudgeten täcka ett belopp på cirka 300 miljoner kronor genom upplåning. I samma mån som statens utgifter genom subvention såväl för krigsriskens övertagande som för

Ang. reglering av prisbildningen på stenkol m. m. (Forts.)

den mera direkta subventionen, som här är tal om, ökas, kommer det statliga lånebehovet — utöver vanliga lån för kapitalbudgeten — att växa förbi den gräns, som jag här angivit vara ungefär 300 miljoner kronor. Det är nämligen inte bara fråga om kolreglering. Herr statsrådet nämnde själv i sitt tal, att samma skäl kunde anföras för vissa andra nödvändiga och viktiga varuslag. Det är alldeles klart, att om svenska staten går in för en mera varaktig subventionspolitik av nämnvärd omfattning, komma kostnaderna därför att gå upp till stora belopp. Ett 100-tal miljoner kronor på detta konto skulle då inte vara någon för stor siffra. Alltså, svenska staten skulle då få låna upp extraordinärt icke 300 miljoner kronor, utan kanske 400 miljoner kronor och dessutom täcka kostnaderna för krigsriskens övertagande, en summa, om vars storlek man icke nu kan ha någon uppfattning.

Envar måste i det kritiska läge, vari Sverige befinner sig i dag, fråga sig: vilken verkan får det, om staten i stället för att extraordinärt låna 300 miljoner kronor tvingas att låna 400 miljoner på grund av att vi ge oss in i en så omfattande subventionspolitik? Fastän det är mycket sällan, som man kan vara på den säkra sidan, när man talar om framtida verkningar, tror jag, herr talman, att man här i vissa avseenden verkligen kan vara säker om att verkningarna skulle bli en räntestegring, som skulle fördyra hela upplåningen för staten och därför betyda en väsentlig belastning på medborgarna. Jag tror dessutom, att det finns risk för något mera allvarligt än så. Staten kan icke låna mer än en viss begränsad summa, utan att detta leder till att ny köpkraft tillskapas, att en inflationsskrub sättes igång, som kommer icke från varusidan utan från kreditväsendet. En kreditinflation alltså. Ingen människa vet huru mycket staten kan låna utan en dylik verkan. Man kan i stort sett säga, att om staten får disponera verkliga besparingar från medborgarna, så kan staten använda den köpkraft, som medborgarna låta bli att använda, utan att det blir någon prisstegring. Man flyttar i så fall bara över köpkraften från medborgarna till staten. Men om staten vill låna *mera* pengar än medborgarna kunna och vilja avstå ifrån, då är det inte bara fråga om att flytta över pengar från skattebetalarna till staten. Då kommer statens köpkraft att baseras på vad man enkelt uttryckt kan sägas vara *ny köpkraft*, och då inträder en ökning av efterfrågan på varor och en tendens till prisstegring. Herr talman! Man kan kritisera den formulering jag här använt, men jag tror, att den är den enklaste, som kan förmedla ett någorlunda riktigt intryck av den allmänt existerande uppfattningen bland de ekonomiska vetenskapsmännen.

Enligt min mening är det i nuvarande läge så att, om staten höjer sitt extraordinära lånebehov till exempel från 300 till 400 miljoner kronor, så finns det stor risk för att detta senare belopp kommer att överstiga vad svenska folket ställer till förfogande av verkliga besparingar. Ingen kan garantera, att icke redan en extra upplåning på 300 miljoner kronor är för mycket, men risken blir många, många gånger större, om man skall låna 400 miljoner kronor i stället för 300 miljoner kronor. Skall man sedan också täcka krigsriskens, blir beloppet ännu större.

Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet talade här om att det fanns ett överflöd på pengar, som skulle kunna skapa gynnsamma förutsättningar för inflation. Ja, man kan göra det tillägget till detta alldeles riktiga påpekande, att detta överflöd på pengar skulle komma att i hög grad ökas, om den statliga upplåningen blir så stor, att den överstiger vad som kan täckas av verkliga besparingar från svenska folket.

Jag tror därför, herr talman, att i nuvarande läge en omfattande och dyrbar subventionspolitik skulle medföra en fara för vårt penningvärde. Så långt ifrån att det skulle innebära ett försvar därför, skulle det tvärtom skapa nya

Ang. reglering av prisbildningen på stenkol m. m. (Forts.)

risker för prisstegring. Jag måste i det sammanhanget beröra vad som var herr statsrådets väsentliga försvar för den ståndpunkt, som här intas. Jag understryker emellertid, vad jag nämnde nyss, att det är anmärkningsvärt, att såväl i propositionen som i herr statsrådets resonemang här inför kammaren dessa viktiga frågor helt och hållet förbigås. Emellertid hade herr statsrådet, vad jag skulle vilja kalla, ett mycket dialektiskt försvar, när han hävdar nödvändigheten av en fortsatt subventionspolitik i största allmänhet. Han säger, att det kan tänkas, att en viss industri — man tar väl inte fel, om man härvidlag antar, att han tänker på järnindustrien — i sina kostnadskalkyleräkningar sätter in ett så och så högt pris på bränslet, därför att man ju inte kan vara säker på att få in kolet billigare. Man måste därför räkna med ett sådant pris. Nu tillägger herr statsrådet, att om staten kan ge denna industri garanti för att den får bränslet billigare, kan den riskmarginal eller den riskränta, som den annars måste räkna med, elimineras, och sedan kunna dess produkter, d. v. s. järnet, säljas billigare. Det kunde vara en analogi till att staten tar bort krigsriskerna. Här skulle staten således taga bort risken för kolprisets variation. Jag medger, att detta är alldeles riktigt resonerat, men det finns åtskilliga andra metoder att förhindra, att en sådan osäkerhet i fråga om kolpriset kan föranleda en prisstegring till exempel på järn. Det behövs därför icke någon annan garanti från statens sida än den, att om järnindustrien i sina kalkyler räknar med ett visst kolpris och det sedan visar sig, att kolpriset blir högre, så skall järnindustrien få tillstånd att senare höja sitt pris och uttaga ett i motsvarande mån högre pris. Man behöver alltså icke under några omständigheter i kostnadskalkylen inräkna någon egentlig riskränta, som skulle skydda järnindustrien för att kolpriset är obestämt och kan bli högt. Detta kan ske i efterhand. Det är av den anledningen, som jag, herr talman, inte kan se att i det av herr statsrådet anförda förhållandet kan ligga något skäl, varför staten skall behöva i ena eller andra fallet träda till med en garanti för att kolpriset icke kommer att ligga över en viss nivå.

Jag nämnde, att en subventionspolitik av den omfattande natur, som här kan vara tal om, skulle kunna medföra faror för vårt penningvärde. Jag vill vända på saken för att det måhända skall bli mera uppenbart och be att få hänvisa till följande fakta. Det är allmänt erkänt, att ju mera skatter och ju mindre lån staten använder för att finansiera sina utgifter, desto mindre blir risken att stora offentliga utgifter leda till inflation. Subventionens finansierande med lån är emellertid alldeles motsatsen till beskattning. Subventionens finansiering med lån innebär, att man säljer varor till underpris och täcker underskottet med lån. Detta betyder, att staten går omkring och ger presenter åt medborgarna. Jag förstår mycket väl, att det kan vara tilltalande att uppträda såsom jultomte och låta folket köpa varor billigt, men jag ifrågasätter, om statskassan verkligen i nuvarande läge är sådan, att finansministern kan uppträda som någon sådan jultomte. Jag tror, att svenska folket skulle komma att få betala det mycket dyrt längre fram.

Det är alltså med mitt sätt att se mycket viktigt, att det slås fast, att penningvärdet icke kan försvaras genom en permanent subventionspolitik. En prisstegring för vissa varuslag, svarande till den realfördyring, som inträffar genom verkligt höjda frakter eller höjda exportpriser i utlandet, är icke detsamma som en inflation. Jag vill hänvisa kammaren till den mycket intressanta och värdefulla artikel, som professor Akerman skrivit i Göteborgs Handelstidning i går och där han just understrukit skillnaden mellan en sådan å varuknapphet betingad höjning av vissa priser och en monetär inflation å andra sidan. Jag tillåter mig uttala den förhoppningen, att man icke på regeringshåll gör en sammanblandning av två så vitt skilda saker. Det finns

Ang. reglering av prisbildningen på stenkol m. m. (Forts.)

ingenting, som antyder, att man gör denna sammanblandning, men det finns inte heller en tillräckligt betryggande formulering, som antyder, att man riktigt ser detta viktiga förhållande i ögonen. Regeringens ståndpunkt är nämligen en smula oklar. Det står på följande sätt på sid. 3 i propositionen: »måste därför sannolikt en isolering i prishänseende av hemmamarknaden med större eller mindre styrka upprätthållas, så länge det inhemska marknadsläget kan erbjuda förutsättningar för en fortgående och accelererande allmän prishöjning.» Nåväl, detta betyder, att så länge det finns risk för att det inhemska marknadsläget kan erbjuda förutsättningar för en fortgående och accelererande allmän prishöjning, så länge torde man behöva subventionera kolpriset. Men denna formulering är så rymlig, att den täcker ungefär allting. Risken för en fortgående prishöjning kan finnas under hela kriget, och då skulle det med denna formulering vara nödvändigt att subventionera koltillförseln under hela kriget.

Jag vill, herr talman, här inskjuta att det viktigaste för att verkligen kunna förkorta den tidrymd, under vilken det finns denna betydande risk för stora prisstegringar, är, att en reglering av sjöfarten åstadkommes så snart som möjligt. Jag tror, att denna fråga är mera central och på sätt och vis borde ha behandlats allra först. Den är nog viktigare till och med än frågan om kol och järn.

Enligt min mening skulle risken för en prisstegring ökas, om en omfattande subventionspolitik sattes i gång i stället för att försiktigt låta realfördyringen av importvarorna avspegla sig i höjda priser. Det får inte förbises, vad herr Velander påpekade, att en realfördyring av varorna bör avspegla sig i en prisförhöjning. Detta motiveras bl. a. därav, att det blir nödvändigt att spara på dessa varor. Vi kunna inte vara så optimistiska, att vi räkna med att få in normala kvantiteter av kol. Nåväl, vad finns det för metoder att enkelt och praktiskt få till stånd en viss begränsning och återhållsamhet i användningen av importvaror? Jo, givetvis, att man låter dem likasom andra särskilt knappa varor stiga något i pris. — Jag hänvisar även till nödvändigheten av att verkligen stimulera till framställning av ersättningsbränsle av olika slag. Jag noterar med tillfredsställelse herr Wigfors's deklaration, att han tog för givet, att priset på kolbränsle skulle komma att stiga så pass mycket, att icke framskaffande av ersättningsbränsle discouragerades. Men man bör nog gå ett steg längre och räkna med risken för minskad tillförsel av bränsle utifrån i sådan omfattning, att det är angeläget att i tid göra allt vad göras kan för att öka och stimulera anskaffningen av inhemskt bränsle.

Härtill kommer en sak, och det är, att en måttlig prisstegring är det enda kända medel, som finns, att undgå ransonering. Om det är minskad tillgång på en vara, visar det sig alltid, att man inte kan hålla nere priset utan att ransonera. Nåväl, i ett läge, då tillförseln endast i mindre grad nedsättes, torde det vara angeläget att undgå den komplicerade apparat, som en allmän bränsleransonering skulle innebära, men man kan inte undgå det på annat sätt än genom att tillåta en viss prisstegring.

Ja, herr talman, jag kan inte tro, att det kan råda någon väsentlig oenighet om dessa saker. Förklaringen till att de icke närmare ha påpekats i propositionen och ej heller i statsrådets anförande ser jag närmast däri, att propositionen, som alla veta, har utarbetats under en mycket hård press. Man har därför ingen anledning att här fästa stor vikt vid att herr statsrådet eventuellt utelämnat saker, som annars helt naturligt skulle blivit behandlade. Herr statsrådet är ju sysselsatt med så många andra viktiga frågor, att han inte kan ägna uppmärksamhet blott åt denna sak. Men, om det är så, att

Ang. reglering av prisbildningen på stenkol m. m. (Forts.)

det inte råder någon allmän oenighet om de av mig berörda sammanhangen, förefaller det mig, som om majoriteten i utskottet inte heller borde haft något emot att denna tankegång kommit till uttryck i utskottets motivering. Det är ju inte fråga om att i övrigt på något sätt inskränka regeringens rörelsefrihet.

Att man från folkpartiets sida icke intar någon doktrinär ståndpunkt torde för övrigt framgå därutav, att vi trots betänkligheter mot en prisdifferentiering inte ha velat motsätta oss tanken, att en prisdifferentiering i vissa fall kan behöva användas. Konkret uttryckt: det kan exempelvis tänkas, att vid förhandlingar med jordbrukets representanter det skulle vara av stort värde, att kostnaderna för vissa jordbruksförnödenheter hållas nere för att därigenom kunna undgå en väsentlig prisstegring på jordbrukets produkter. När det gäller att hålla nere priserna å jordbrukets förnödenheter, är det inte alldeles uteslutet, att frågan om ett lägre kolpris till producenterna av till exempel jordbruksmaskiner kan komma på tal. Jag rekommenderar icke denna metod. Det är icke sannolikt, men det är icke heller uteslutet, att den bör tillgripas. Därför bör man icke av doktrinära skäl avskära denna möjlighet, även om man hyser stora och allvarliga betänkligheter mot denna metod i och för sig.

Jag tror emellertid icke, att jordbrukets villighet att avstå från stora prisförhöjningar på sina produkter skulle ökas genom en allmän subvention av kolbränslet. Det finns snarare skäl att räkna med att en sådan subvention skulle försämra jordbrukets ekonomiska läge.

Med de utgångspunkterna, herr talman, som förelegat i varje fall för mitt ställningstagande, måste man naturligtvis beklaga, att majoriteten inom utskottet icke har sett sig i stånd att markera den betydande enighet, som har rått, genom att i motiveringen få fram vissa grundläggande principer, som måste respekteras vare sig tillförseln från utlandet blir litet större eller mindre och som alltså nu borde kunna hävdas trots den ovisshet rörande framtiden, som föreligger. Skulle riksdagen i detta läge avstå från att framföra sådana grundläggande principer, som måste prägla den ekonomiska politiken under de närmaste månaderna, då skulle detta givetvis innebära ett godkännande på förhand av att andra principer tillämpades och detta även på andra områden än kolmarknaden. Därigenom skulle fältet vara öppet för en politik med oanade konsekvenser.

Jag hoppas, herr talman, att regeringen icke har för avsikt att slå in på sådana vägar, som kunna anses innebära en mera omfattande, varaktig subventionspolitik, men alldeles säker på den saken har man icke kunnat bli på grundval av de gjorda deklARATIONERNA. I varje fall har man inom oppositionspartierna gjort vad som har kunnat göras för att trygga, att statens krafter ej förlösas på en så ofruktbar uppgift som en permanent subventionspolitik, utan i stället inriktas på de punkter, där försvaret för vårt penningvärde och vår folkförsörjning kan föras med framgång.

Jag ber att få yrka bifall till den första av de reservationer, som har avgivits av herr Domö m. fl.

Herr Åkerberg: Herr talman! Efter herr Ohlins anförande kanske det ytterligare behöver understrykas, att det råder en rätt betydande enighet inom utskottet, och den har framträtt både i utlåtandet och i reservationerna.

Den politik, som herr Ohlin här har kritiserat, finns åtminstone inte i propositionen och heller icke i utlåtandet. När herr Ohlin efterlyser vissa principer, som finansministern enligt hans mening inte utvecklats i propositionen och i sitt anförande här i dag, vill jag påpeka, att dessa principer inte heller finnas

Ang. reglering av prisbildningen på stenkol m. m. (Forts.)
utvecklade i reservationerna. Visserligen finns det något uttalande rörande det blivande priset på kol i marknaden, men man kan inte säga, att detta uttalande uttömmar principdiskussionen rörande den blivande prisutvecklingen och prisregleringen.

Om man emellertid läser utskottets utlåtande och ännu icke hört herrar Velanders och Ohlins anföranden, kan man säga, att det finns nästan fullständig enighet rörande principerna för den ekonomiska politik, som på detta område skall föras. Det är bara i fråga om uttryckssättet, som en viss variation föreligger. Man kan kanske också, när man hör de båda anförandena av herrar Velander och Ohlin, möjligtvis tänka sig, att det finns en viss skiftning även i fråga om det förtroende, som kan ställas till regeringen i fråga om den politik, som den tänker föra, och alltså en viss tvekan beträffande den fullmakt, som man bör ge regeringen.

En sak, som kanske bör understrykas och som väl reservanterna äro medvetna om, fastän de i sin argumentation — både i reservationen och i de anföranden, som här hållits — släppa den alltför ofta, är, att propositionen avser en korttidsreglering. Det gäller, som det står i utskottets utlåtande, att bemästra tillfälliga svårigheter, att bryta udden av de prisstegringstendenser, som, framkallade panik och kanske också spekulation, göra sig gällande nu under krisens första veckor. I en sådan strävan gäller det framför allt att hålla en hård hand över nyckelpositionerna. Hur man än resonerar, kan man inte komma ifrån, att kolet representerar en sådan nyckelposition. Man kan säga, att regeringens ingripande redan har haft en betydande effekt. Det har haft en psykologisk effekt framför allt därför att det hos allmänheten och kanske också hos spekulanterna, jobbarna, inskräp, att det under denna kris icke kommer att finnas samma svängrum för dessa illojala manipulationer, som under det förra kriget bragte marknaden i oreda. Huru länge dessa övergångssvårigheter komma att föreligga, är det naturligtvis alldeles omöjligt att säga. Vi hoppas alla, att de komma att ha en kort varaktighet och att vi rätt snart skola komma över icke till ett normalt tillstånd — det kan man icke hoppas — men till ett tillstånd, där de olika krisåtgärderna föras in i ett enhetligt och genomtänkt system, kanske utav den struktur, som herr Ohlin här har utvecklat. Till detta enhetliga system hör också, att prisbildningen på marknaden blir så enhetlig som möjligt.

Beträffande den principen föreligger det, trots allt vad herr Ohlin säger, icke någon större skiljaktighet. Det är alldeles riktigt, som herr Ohlin säger, att man vinner icke mycket genom att hålla nere priset på en viss vara, om priserna på andra varor i motsvarande mån få fördyras. Emellertid får ju principen icke tjurhållas, icke upprätthållas alltför stelt, och samtliga reservanter ha också, som finansministern redan påpekat, givit ett finger åt en viss smidighet genom att ansluta sig till yrkandet på att staten skall subventionera marknaden genom att bestrida i större eller mindre utsträckning konstnaderna för dessa speciella krigsrisker.

Herr Ohlin säger, att krigsriskerna inta en särställning. Ja, det är alldeles riktigt, men jag vill fråga, huruvida inte hela denna reglering intar en särställning.

Herr Ohlin gick för övrigt själv i utskottet ytterligare ett steg. Han anslöt sig till majoritetens förkunnande av att trots vissa betänkligheter utskottet icke vill motsätta sig den prisdifferentiering, som är ifrågasatt. Jag kan inte komma ifrån den uppfattningen, att herr Ohlins ställningstagande i den punkten strider i viss mån mot hans uttalande i den andra reservationen om att statens utgifter utanför krigsriskerna skulle upphöra så fort som möjligt. Det förefaller mig som om en sådan prisdifferentiering icke skulle kunna genom-

Ang. reglering av prisbildningen på stenkol m. m. (Forts.)

föras utan vissa utgifter för statskassan. Men som sagt, alla äro ense om att ett marknadspris bör eftersträvas, som så nära som möjligt ansluter sig till den verkliga kostnaden för kolets anskaffande och hitfrakt. Majoriteten säger, att statens kostnader skola hållas inom så trånga gränser som möjligt. Minoriteten säger, att statens övriga utgifter skola så fort som möjligt upphöra. Majoriteten förkunnar, att sedan läget klarnat, man skall eftersträva ett sådant marknadspris, och minoriteten säger, att det skall bli så snart som möjligt bortsett ifrån, om läget har klarnat eller icke. Majoritetens ståndpunkt har givetvis i detta avseende förestavats av en önskan, att man skall få en så mjuk övergång som möjligt till det stabiliserade eller något så när stabiliserade marknadspris, som ansluter sig till den verkliga kostnaden. Minoritetens krav på att statsutgifterna skola upphöra så fort som möjligt står däremot i viss strid mot detta krav på att man skall få en sådan mjuk övergång. Herr Ohlin har i sitt sista anförande också själv framfört den tanken, att motiveringen till minoritetens anslutning till propositionen är just den, att man skall få en sådan smidig övergång till det nya priset.

Finansministern har vidare talat om dessa andra rätt ömtåliga avvägningar, som förekomma just i dessa dagar och som kunna påverkas av utvecklingen på detta marknadsområde. Dessa avvägningar äro av alla kända. Det pågår viktiga löneförhandlingar mellan parterna på arbetsmarknaden. Det vore icke lyckligt, om dessa förhandlingar skulle störas genom att prismarknaden ögonblickligen eller under denna period av förhandlingarna skulle störas genom en sådan förändring, som reservanterna här påyrkat. Vi ha vidare järnprisförhandlingarna mellan regeringen och järnbruken. Herr Velander frågade på tal om dessa avvägningar, om ifall importpriset skulle komma att avsevärt stiga — han tänker väl då närmast på priset på kol i producentländerna — man då är beredd att kompensera detta genom en stor statlig subvention. Svaret på detta finns ju icke i propositionen, men om man håller sig till utskottets utlåtande, finns ju svaret där genom majoritetens uttalande, att man bör eftersträva ett marknadspris, som håller statens utgifter inom så trånga gränser som möjligt.

I fråga om järnpriserna framhöll herr Velander, att det betyder inte så mycket, om kolet får stiga en smula mer eller mindre. Han tog ett par uppgifter ur den promemoria, som finns bifogad utskottets utlåtande. Av denna skulle framgå, att 10 procents höjning av kolpriset betyder en procents höjning av järnpriset. Herr Velander menade nu, att det inte var någon större risk att tillåta en sådan stegring. Det kan så vara, om man ser saken rent matematiskt, men här gäller, som även framhålles i utskottets utlåtande, icke bara matematiken. Det gäller också psykologi. Om man tillåter skruven att verka, blir utslaget bra mycket större än vad man kan läsa ut genom sådana tabeller.

Herr Velander påpekade vidare, att järnbruken ha för sin del avböjt att mottaga en sådan subvention. Jag vill påpeka, att jag delar dessa betänkligheter, och i utskottets utlåtande har man också rest betänkligheter mot en sådan differentiering av kolpriset för industriens del. Jag vill emellertid framhålla, att det icke får vara avgörande, att järnbruken till exempel förklara sig inte vilja ha någon sådan subvention. Det är klart, att den förklaringen ge naturligtvis järnbruken under den självklara förutsättningen, att de bli i tillfälle att få taga ut på järnmarknaden kompensation för den fördyring av deras framställningskostnader, som de ökade kolprisen utgöra. Erfarenheten från det förra kriget visar, att kompensationen därvidlag blev bra mycket större än som betingades av den ökade framställningskostnaden. Det är självklart, att en subventionerad människa eller en subventionerad

Ang. reglering av prisbildningen på stenkol m. m. (Forts.)

industri under dessa förutsättningar säger nej. Men här är det inte bara fråga om järnindustriens intressen, utan också fråga om framför allt det allmännas intressen. Jag upprepar ännu en gång, att jag är betänksam mot själva saken, men det får icke vara avgörande, att dessa järnbruk förklara, att de äro ligkiltiga för en sådan subvention.

Att majoriteteten i utskottet icke har avsett en revolutionerande subventionspolitik framgår ju bland annat av dess yrkande, att om förändrade dispositioner skola vidtagas, skall saken ånyo så snart som möjligt framläggas för riksdagen. Reservanterna upptaga icke detta krav på att riksdagen så snart som möjligt skall yttra sig i frågan. De anse tydligen — och man får det bekräftat av herr Ohlins senaste anförande — att riksdagen skall vara redo i dag att klubba fast de principer, efter vilka pris- och regleringspolitiken skall bedrivas under hela den förestående krisen. Det måste då, vilket man också fick bekräftat av herr Ohlins anförande, bli en rent teoretisk uppställning, bli en professorsföreläsning, som är rolig att höra, men som man icke i varje detalj kan anknyta till den komplicerade verklighet, som måste möta en regering under dessa tider.

Herr Ohlin vände sig med mycken skärpa emot vad han kallade för en allmän, permanent subventionspolitik, och han använde sådana uttryck som om det vore fråga om en dylik allmän och permanent subventionspolitik, vare sig i propositionen eller i utskottsutlåtandet eller i finansministerns uttalande här nyss. Jag kan inte finna annat än att herr Ohlin målar hin på väggen, att han slår in öppna dörrar. Den politik av sådan innebörd, som han kritiserat, finns överhuvud taget inte. Han sade bland annat, att han hade hört finansministern utveckla nödvändigheten av en stor subvention till industrien. Om jag inte uppfattade finansministern fel, rörde han sig vid en tämligen isolerad och svag möjlighet till en sådan subvention. Finansministern framhöll, att regeringen i de ömtåliga förhandlingar som förestå måste ha alla vägar öppna och full frihet att handla, men han gjorde inte någon programdeklaration till förmån för en permanent och allmän subvention.

Frågan om täckningen för utgifterna vållade också herr Ohlin bekymmer. Ja, den bekymrar givetvis alla medborgare i dessa dagar. Tids nog få vi väl reda på vad det kostar. Det är möjligt att hären komma att resa sig på våra huvuden, när vi få räkningen — det gäller både skattedragarna och riksdagen. Men det problem, som här föreligger, är ett problem som under alla förhållanden måste lösas. Om vi äro ense om att utgifterna för statskassan skola hållas så långt nere som möjligt, inom en så snäv ram som möjligt, vare sig man uttrycker detta på majoritetens sätt eller på reservanternas, så tycker jag att man inte här behöver ta upp täckningsfrågan till någon särskild diskussion. Det är ju för övrigt lustigt att höra herr Ohlins resonemang. Han framkallar inflationens spöke, och han tillgriper därvid större medel än nöden kräver. Men det kanske förtjänar att i detta sammanhang påpekas, att regeringen har vidtagit sina åtgärder just för att förhindra inflationen att komma i gång.

Jag är ense med herr Ohlin i hans allmänna resonemang, men jag är inte ense med honom i hans dyrkande av de vetenskapliga formelerna. Det är nödvändigt att ha en klar blick för de ekonomiska sammanhangen, men man får inte låsa fast sig i regler och doktriner, som hindra ett resolut handlande, när ett sådant verkligt är erforderligt. Jag anser inte att man bör ingripa i blindo eller på en höft, men man har lika stor anledning att varna för att gå med räddhåga till det arbete som föreligger, både för riksdagen och för regeringen. Jag har en känsla av att om man dragit ut konsekven-

Ang. reglering av prisbildningen på stenkol m. m. (Forts.)

serna av herr Ohlins resonemang, så skulle man heller inte ha gjort det ingripande, som regeringen redan har gjort och som har framkallat herr Ohlins och till och med högerreservanternas gillande.

Eftersom, herr talman, jag anser att utskottets utlåtande ger både den ekonomiska försiktigheten och den ekonomiska klarheten och den nödvändiga kraften sitt, ber jag att få yrka bifall till utskottets utlåtande. •

Herr andre vice talmannen: Herr talman! Den föreliggande propositionen, som vi nu behandla, har i viss mån redan fyllt sin uppgift. Den har stävjat spekulationen på kolmarknaden, den har lugnat förbrukarna av kol, och den har dämpat de tendenser till en inflationistisk prisstegring i allmänhet, som de första dagarna framträdde och togo sig uttryck i en fördyring av kolet, så att priset steg upp till 70 kronor per ton.

Den växel, som regeringen här utställt, anser jag att riksdagen bör infria, och därom råder ju heller icke någon större meningsskiljaktighet. Principiellt gillar man det förslag, som här föreligger, och jag hade väntat att efter finansministerns anförande här i kammaren de meningsskiljaktigheter mellan majoriteten och reservanterna, som dock framtråda i utskottsutlåtandet, skulle ha utjämnats, om icke utplånats. Men sedan jag hört herr Ohlins anförande, måste jag säga, att skiljaktigheterna tillspetsats något mer än vad som förekommit inom utskottet, där man förstått varandra ganska bra i denna sak och där man sökt komma till enighet samt även nått enighet på de flesta punkter. Det är ju endast på ett par punkter, som man icke nått enighet, särskilt om jag nu håller mig till den grupp herr Ohlin själv företräder; reservationen nummer två markerar ju en mera bestämd principskillnad i fråga om understöd åt industrier, men när det gäller den första punkten, varom diskussionen stått, kan jag inte se, att skiljaktigheterna äro så stora. Jag fattade herr Ohlin så, att han menade att det är betydelsefullt, att man icke lämnar något bidrag till prisregleringen för kol utöver vad som motsvaras av fraktförhöjningen till följd av krigsriskerna — i vilket sistnämnda fall han icke har haft något att erinra, men icke för övrigt vill medgiva någon subvention. Jag kan inte se att det är någon så väsentlig skillnad mellan denna ståndpunkt och den som utskottets majoritet företräder. Skillnaden är bara den, att herr Ohlin sagt, att statens kostnader utöver fraktbidraget för regleringsåtgärderna böra upphöra fortast möjligt, medan utskottsmajoriteten yttrat, att i vad mån och vid vilken tidpunkt prisstegringen bör få tränga igenom på den svenska marknaden måste bli beroende även på den allmänna prisutvecklingen samt att statens kostnader i övrigt för kolregleringen skulle hållas inom så tränga gränser som möjligt.

Finansministern har alltså här sökt att finna en utväg för att icke kolpriserna skola få påverka penningvärdet i inflationistisk riktning. Det är detta, som han söker att hämma, vilket även utskottet velat stödja. Men om den allmänna prisutvecklingen i en framtid kommer att gå uppåt, beroende på varuknapphet eller annat, som man nu icke kan överblicka, så bör även priset å kol få stiga. Jag får säga herr Ohlin, att vi ju samtliga såväl utskottet som reservanterna uttalat oss för att man skall gå fram med varsamhet och försiktighet. Vi vilja icke, att det här skall offras stora summor för kol utöver vad som motsvarar kostnaderna till följd av krigsriskerna, utan man hoppas att de övriga kostnaderna i huvudsak eller kanske helt och hållet snarast möjligt skola komma att bäras av konsumenterna, men vi vilja icke omöjliggöra för regeringen att, om så behöves, vid visst tillfälle tillgripa åtgärder även i sådant avseende.

Vad finansministern nu uttalat beträffande prissättningen å kol måste ju

Ang. reglering av prisbildningen på stenkol m. m. (Forts.)
 verka lugnande. Det har sagts, att en höjning av kolpriset med 10 procent icke medför någon nämnvärd fördyring av järnet, men det är väl ingen som tror, att en så liten förhöjning ej skulle få betalas av konsumenterna. År 1937 t. ex. rådde det ju ett pris på kol, som var väsentligt högre än det, som under senare år varit rådande, och detta bars utan prisfördyrande verkningar i övrigt av konsumenterna. En höjning med 10 procent av ett kolpris på 25 kronor per ton skulle ju inte göra mer än 2:50, och mot ett sådant pris torde väl ej vara något att erinra ur konsumentsynpunkt. Det menar nog inte heller finansministern, att döma av vad han uttalat här i kammaren. Jag hade förut haft vissa farhågor för att man ville tillämpa ett sådant pris, som skulle försvåra anskaffande av annat bränsle i stället för kolet. Jag syftar här närmast på veden, ty den har under de senaste åren stått i så lågt pris, att det med nuvarande arbets- och transportkostnader inte har lönat sig att avverka ved annat än där den varit mycket välbelägen ur transportsynpunkt. Annars har den icke lönat sig att avverka. Nu har emellertid finansministern, såvitt jag fattade honom rätt, uttalat beträffande landets förseende med kol och annat bränsle, att kolmarknaden från statens sida icke får handhavas på sådant sätt, att den nödvändiga försörjningen med ved försvåras. Tillämpar man statens reglerande åtgärder på kolmarknaden i enlighet med detta uttalande kan jag icke inse, att det skall verka återhållande på anskaffningen av ved eller att det skall bli till förfång för konsumenter, som använda ved i stället för kol till uppvärmning av sina bostäder. Det blir ju sålunda inte bara ett skogsägarnas intresse, utan det ligger i hela landets intresse att vi tillgodose vårt bränslebehov och icke minst att vi utnyttja de tillgångar, som vi själva förfoga över inom våra egna gränser. Jag fattade alltså finansministerns uttalande på sådant sätt, att prisregleringen kommer att handhavas så, att den befrämjar även vedanskaffningen.

Under sådana omständigheter kan jag icke finna, att man bör ha alltför stora betänkligheter i detta avseende. Herr Ohlins ståndpunkt och den, jag intager, innebära icke heller, så vitt jag kan se, någon större skillnad i fråga om statsutgifter för kolregleringen. Och skillnaden i de belopp som möjligen finnes mellan hans ståndpunkt och vår vill väl herr Ohlin icke göra gällande, att detta skall ha några återverkningar på penningmarknaden.

Vad återigen beträffar stödet till industrien, har ju herr Ohlin icke tagit avstånd från detsamma. Jag skulle snarare ha förstått hans betänksamhet, om det gällt denna sak, men där intog ju herr Ohlin samma ståndpunkt som utskottet.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Nordenson: Herr talman! När Kungl. Maj:t i sin proposition framhåller önskvärdheten att förhindra sådan prisstegring på importvaror, särskilt kolen, som går utöver vad som kan anses motiverat av det verkliga importpriset, så torde ju endast en mening råda om riktigheten och lämpligheten härav. Men propositionen går längre och önskar i vissa fall förhindra, att en prisanpassning sker i överensstämmelse med det nya, av omständigheterna betingade importprisläget. Det deklarerar, att hemmamarknaden bör skyddas mot att en importprisstegring på kol får helt göra sig gällande. Jag tror emellertid, att det är alldeles nödvändigt, att vi göra oss fullt förtrogna med det faktum, att en av kriget framkallad höjning av priset på våra importvaror är alldeles ofrånkomlig och att denna prishöjning måste väntas bli så väsentlig, att det ej är möjligt att hålla den tillbaka. Vi måste, vare sig vi vilja eller icke, låta den komma till uttryck i prishöjningen, och jag tror icke att detta är helt och hållet av ondo, bland annat därför, såsom redan har påpe-

Ang. reglering av prisbildningen på stenkol m. m. (Forts.)

kats, att det är det naturliga medlet att åstadkomma den ofrånkomliga och nödvändiga begränsningen i konsumtionen av dessa varor. Vi kunna i nuvarande läge icke undgå att räkna med en sänkning av vår levnadsstandard, och detta kan ej effektivt undvikas genom något statligt ingripande, ty de pengar, som vi nu eventuellt ge ut för att skydda prisnivån genom subventioner, måste framdeles, såsom herr Ohlin förut framhållit, även om de upplånas, i någon form uttagas som skatter. Med de enorma krav, som komma att belasta vår budget, blir det oundgängligen nödvändigt att höja alla skatteformer, även de indirekta. De utgifter vi nu åsamka oss för prisnivåns upprätthållande komma, då de i framtiden skola likvideras, att tynga alla skattedragare och därmed betyda en allmän sänkning av levnadsstandarden. Vad vi nu vinna genom upprätthållande av låga priser och bibehållen standard få vi ju framdeles betala med en ytterligare sänkning av den levnadsstandard, som då råder och som måhända i alla fall blivit väsentligt nedpressad genom krigets rubbningar i vårt näringsliv. På lång sikt utgör därför en konstlad prissäskning icke någon verklig fördel framför en riktig anpassning av priserna efter det verkliga läget; kanske förhåller det sig tvärtom.

Vad herr Ohlin för övrigt har anfört om de verkningar en alltför vidsträckt subventionspolitik skulle få på vårt penningväsen, kan jag i allt väsentligt ansluta mig till. Vad som emellertid kan anses vara önskvärt, även om man företräder den uppfattning beträffande verkningarna på vår levnadsstandard, som jag gör mig till tolk för, är att den anpassning av priserna, som måste äga rum, bör ske successivt och med undvikande av alla oskäligen och överdrivna kastningar. Men detta kan vinnas även efter de linjer, som angivas av reservanterna, och härvid vinnes även, att det erforderliga beloppet nedbringas. Att stor försiktighet här är påkallad, framgår därav, att den stödaktion, som påyrkas, förmodligen blir väsentligt mycket dyrare än propositionen givit vid handen, något som redan framhållits av flera föregående talare. Skall prisreduktionen verkligen hava någon betydelse, måste den göras ganska kraftig. Utgå vi från en konsumtion av 8 miljoner ton per år, representerar enbart en prisreduktion av 10 kronor per ton en utgift om 80 miljoner. Även om detta kan något reduceras, så rör det sig om siffror, som ligga väsentligt högre än vad i propositionen angives. Dessa stora kostnader tala starkt för att en successiv anpassning till de ofrånkomligt höjda priserna är riktigare och att subventionen sålunda endast bör förmedla och mjuka upp övergången.

Här skulle jag vilja inskjuta, att det förefaller mig, som om det rådde en viss motsättning mellan företrädarna för utskottsmajoriteten, särskilt de närmast föregående två talarna, och finansministern. Ty utskottsrepresentanterna ha ju här för sin del även gjort gällande, att åtgärden skulle vara relativt övergående, medan finansministern, om jag icke missförstod honom, strök under, att han genom denna kolpolitik ville på ett mera bestående sätt fastlägga priserna inom vissa varumarknader med hjälp av ett reducerat kolpris. Är detta riktigt uppfattat, måste det väl bli en subventionspolitik, som utsträcker över en väsentlig tid.

Då det gäller att bedöma de ekonomiska verkningarna av det föreliggande förslaget, kan man icke undgå en oroande känsla av att dessa båda i propositionen och i utskottsutlåtandet blivit mycket knapphändigt behandlade. I utlåtandet ställes i utsikt den anordningen, att Kungl. Maj:t skulle övertaga krigsriskerna för kolbefraktningarna, men denna tankegång åtföljes icke av någon som helst kalkyl. Riskpremien för dylika frakter från England har tidigare beräknats till 2 procent och är för närvarande beräknad till 1 procent. Denna siffra är emellertid i nuvarande läge utomordentligt låg, och andra länder ha för motsvarande risk satt premier på upp till 5 och i vissa fall upp

Ang. reglering av prisbildningen på stenkol m. m. (Forts.)

till 10 procent. Även med vår mycket låga premiesats måste man emellertid räkna med att statens övertagande av krigsriskerna innebär en utgift, som, mycket lågt räknat, betydligt kommer att överskrida tiotalet miljoner. I själva verket kunna dessa risker, som vi nu absolut icke kunna överblicka, komma att uppgå till flera gånger detta belopp. Fullföljer man därför denna tankegång, varom utskottet enat sig, så föreligger det än mer anledning att hålla igen på det anslag, som är avsett för direkt prisutjämning gent emot konsumenterna. När högern har biträtt tanken på att staten skulle övertaga krigsriskerna, har man tänkt det som en enhetlig åtgärd, och man har icke, såsom finansministern antydde, därmed avsett att det skulle bli en differentiering gent emot olika konsumenter.

I detta sammanhang kan jag icke underlåta att framhålla, att denna fråga beklagligtvis blivit mycket starkt forcerad inom riksdagen och att förslaget om krigsriskens övertagande av staten ej hunnit bli närmare belyst. Det har upplysts, att frågan underställts sjöfartsnämnden och krigsförsäkringsnämnden för yttrande samt att dessa båda nämnder i avgivet utlåtande haft mycket allvarliga invändningar mot den föreslagna åtgärden. Det är beklagligt, att genom den starka forceringen detta ej kunnat bringas till utskottets kännedom före dess ställningstagande.

I den sista av de till utskottsutlåtandet fogade reservationerna upptages till granskning tanken att försälja kol till vissa industrier till för staten förlustbringande priser. Detta måste ju ingiva mycket starka betänkligheter. Skall staten överhuvud taget gå in för att reglera en vara, bör givetvis den därvid gjorda prissättningen vara lika gent emot alla. En differentiering innebär fara för en godtycklighet och kan för olika industrier medföra rubbningar och förskjutningar, som varken äro åsyftade eller önskvärda. Tanken är att gynna prissättningen på hemmamarknadens varor. Exportindustrien skulle däremot betala det faktiska marknadspriset. Härigenom skulle man ytterligare understrika det brydsamma läge, vari denna del av vår industri för närvarande befinner sig. Man skulle åstadkomma en ytterligare rubbning i den balans mellan olika näringsgrenar, som ur allmän ekonomisk och social synpunkt måste anses önskvärd att bibehålla. Är det för resten så alldeles säkert att det icke måhända vore ännu viktigare att stödja just exportindustrien för att såvitt möjligt stärka vår handelsbalans och uppehålla vår valutas ställning? De problem, som med dylik differentiering rullas upp, äro så ytterligt komplicerade och så svåra att överblicka, att en likformig behandling av alla industrier måste vara vida att föredraga. Härtill kommer att utredningen visar, att om en premiering av vissa industrier skall få en verkligt betydande verkan på de slutliga produkternas prissättning, så måste den göras så utomordentligt kraftig, att de statsfinansiella konsekvenserna bli ytterligt betänkliga.

Jag kan i detta sammanhang icke underlåta att framhålla, att på vissa håll i pressen insmugit sig en beklaglig missuppfattning om innebörden i den föreslagna stödaktionen, nämligen att den skulle gynna vissa befolkningsgrupper och missgynna andra samt därför rättvisligen kräva fortsatta åtgärder på andra områden. Det är alldeles uppenbart, att det vore ytterligt allvarligt, om denna uppfattning skulle vinna terräng. Såväl Kungl. Maj:ts proposition som utskottets utlåtande ha uppenbarligen avsett denna åtgärd som för hela samhället gagnelig. Att ett eventuellt bidrag till vissa industriernas kolförsörjning skulle innebära ett stöd åt själva industrien, är ju uppenbart orimligt. Hela stödet skall självfallet gå ut på att nedbringa priset på industriens produkter och sålunda komma alla dess avnämare till godo, och dessa återfinnas, då det gäller sådana varor som exempelvis cement och järn, inom alla samhällsgrupper. Men skulle denna prisaktion, detta subventionsförslag, komma att tagas

Ang. reglering av prisbildningen på stenkol m. m. (Forts.)

till intäkt för ingripande på andra områden till förmån för särskilda samhällsgrupper, så visar detta i än högre grad faran av den här inslagna vägen och vikten av att begränsa hela denna aktion till en övergångsåtgärd.

Till sist vill jag i detta sammanhang beröra prisfrågan i ett litet vidare perspektiv.

Sedan de första veckornas nervositet lagt sig, tror jag man vågar säga att näringslivet — jag tänker närmast på industri och handel — visat en växande förståelse för det framförda kravet att förhindra all oskäligen prisstegring. Flera näringsorganisationer ha redan tidigare utsänt en paroll i detta avseende till sina medlemmar, och i flera fall ha priser även justerats ned till skäligen nivå. I vissa fall ha också prisökningar underställts prissakkunniga för godkännande, och från deras sida har nyligen uttalats tillfredsställelse med en ökad förståelse för deras verksamhet från näringslivets sida.

På sistone har ytterligare ett initiativ till reglering av priser tagits av industriförbundet. Ett samarbete är under organisation inom förbundet mellan olika branschsammanlutningar för att verka korrigerande, rådgivande och utjämnande på prissättningen samt för samarbete med prissakkunniga. Från alla de olika branschsammanlutningarna har man uttalat sig förstående för saken, och jag tror att detta kan komma att ha stor betydelse för att ernå den önskade moderationen.

Då jag, herr talman, har en mycket ljus syn på värdet av att man försöker gå fram på frivillighetens och den goda viljans väg och en mycket djupt inrotad misstro mot alltför vittgående ingripanden, vill jag även i detta fall gå den försiktiga vägen och yrkar därför bifall till de två reservationer, som avgivits av herr Domö m. fl.

Herr Sundberg: Då denna fråga intimt sammanhänger med mitt verksamhetsfält och jag därifrån har vissa erfarenheter om de praktiska verkningarna av tillämpningen av de teorier, som ligga till grund för propositionen, skall jag be, herr talman, att få yttra några ord.

Först vill jag då instämma i det uttalande, som gjorts från herr Åkerbergs och herr andre vice talmannens sida, nämligen att den framlagda propositionen otvivelaktigt haft en god verkan, ity att den utlöste en psykologisk effekt och därigenom hindrat en alltför stor och alltför våldsam prisstegring på kol. Men därmed har den också enligt mitt förmenande i huvudsak gjort den nytta, som man ur den kan utvinna, ty ett fullföljande av denna proposition ut i livet i oförändrat skick skulle enligt min mening icke vara till fromma för vårt näringsliv och vår folkförsörjning. *En* sak är, att statsmakterna med all Gewalt och med alla till buds stående medel böra söka hindra inflation och slå vakt om vårt penningväsen. Däröfver äro vi alla ense. I det syftet kan det vara icke blott försvarligt utan välbetänkt, att staten svarar för krigsförsäkringar vid befraktning av stenkol, och med anledning av herr statsrådets yttrande i denna punkt vill jag för min del deklarerera, att det varit välbetänkt om samma åtgärd vidtagits även beträffande andra nyttiga och för vår folkförsörjning nödvändiga varor. Men *en annan* sak är att gå så långt, att man våldför sig på det ekonomiska livets lagar, vilket man enligt mitt förmenande gör, om man tillhandahåller kol till direkt underpris på den inhemska marknaden, subventionerar vissa industrier eller, som herr statsrådet uttryckte det, garanterar vissa industrier vissa bestämda priser och lämnar andra industrier åt sitt öde samt sedan låter skattebetalarna betala förlusten.

Jag är rädd för att regeringen och även utskottsmajoriteten ej överblickat konsekvenserna av detta förslag. De äro dock enligt min mening vådliga. Om kristidsregleringsåtgärderna vållat regeringen bekymmer, så äro, anser jag,

Ang. reglering av prisbildningen på stenkol m. m. (Forts.)

dessa svårigheter små vid sidan av dem, som skulle uppstå, om regeringen sättes i den positionen, att den måste bemästra de problem och de svårigheter, som skulle bli en följd av en prisreglering i enlighet med nyss nämnda riktlinjer. Ty jag är övertygad om att en sådan reglering tvingar till motsvarande åtgärd även beträffande andra varor. Har man sagt a, kan man nog inte undgå att säga b.

Jag kan härvidlag anföra ett exempel från den industri jag representerar, Överums bruk, som tillverkar maskiner och redskap för jordens bearbetning. Vi ha tidigare uteslutande haft kol som bränsle i vår industri, men fr. o. m. i år, då vi fått tvenne oljetankar färdigställda, blir eldningsolja det bränsle, vi huvudsakligen gå in för. Då Överums bruk är den största tillverkaren av de redskap, varom jag nyss talade, och eldningsolja ej förekommer i propositionen, betyder alltså det, att dessa redskap, som dock äro för de svenska jordbrukarna — små eller stora — ofrånkomligt nödvändiga och av vilka en del icke tillverkas inom landet annat än vid Överum, bli helt undandragna det stöd i prisregleringshänseende, som propositionen avser, varemot andra kanske mindre nödvändiga redskap komma att bli privilegierade. Detta exempel visar, att redan vid sin första tillämpning stöter denna proposition på hinder eller skapar problem, och det kommer säkerligen inte att bli det enda utan efterföljas av det ena efter det andra, därmed åstadkommande svårigheter lika mycket för näringslivet som för jordbrukarna.

Jag kan även anföra ett annat fall från mitt verksamhetsområde, som illustrerar, hur det går, när den normala prisbildningen ej fungerar. Vi ha vid Överum, efterkommande myndigheternas anmaningar, ännu icke företagit några som helst prishöjningar på våra jordbruksmaskiner trots vissa inträffade prisstegringar å råmaterial. Detta har haft till följd en oerhörd ökning av orderstocken, som icke gjort det möjligt att tillförsäkra kunderna vad de begärt. Vi ha därför måst tillgripa en kraftig ransonering på basis av tidigare års försäljningar till olika kunder. Härvid har helt naturligt ej kunnat undvikas att en hel del legitima behov för åtskilliga jordbrukare icke kunnat tillgodoses, en även ur den allmänna folkförsörjningens synpunkt olycklig följd av den hämmade naturliga prisbildningen.

Slutresultatet har blivit att ingen part blivit helt tillfredsställd. Det allmänna och jordbrukarna ha ej blivit det, återförsäljarna ej heller och bruket allra minst. Den tacksamhet bruket event. tänkt sig för den förda prispolitiken har uteblivit, och i stället har den utlöst sig i ett — sannolikt i många fall befogat — knorr och knot från allmänhetens sida på grund av vissa uteblivna leveranser.

Vad nu anförts är axplock ur verkligheten, som dessutom ha fördelen, att de ansluta sig till nuet och inte äro några teoretiska antaganden hur det i en framtid kan komma att gå. De visa, herr Åkerberg, att herr Ohlins i debatten nyss framförda argumenteringar i detta ämne inte bara äro »teoretiska professorsspekulationer» utan kunna vara realiteter som ge belägg för att den fria naturliga prisbildningen är den rätta inte endast på lång sikt, utan under vissa förhållanden kan ge sig tillkänna t. o. m. inom en mycket kort tidrymd.

Jag tror alltså inte att det är ett näringslivets eller den allmänna folkförsörjningens intresse att helt slå in på de linjer, som utskottsmajoriteten på basis av den föreliggande propositionen rekommenderar, och därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till de båda reservationer, som anförts av herr Domö m. fl.

Herr Hagström: Herr talman! Det resultat, som utskottets majoritet kommit till vid behandlingen av den föreliggande propositionen, är enligt min

Ang. reglering av prisbildningen på stenkol m. m. (Forts.)

åsiikt sådant, att jag inte ett ögonblick kan reflektera på att ansluta mig till detta förslag och därmed till den kungl. propositionens förslag. Det är särskilt en synpunkt, som tidigare inte anförts i diskussionen och som jag något närmare vill beröra.

Om staten, på sätt som här föreslås, skall lämna subvention för att nedbringa bränslepriserna, när det gäller kol, så kommer detta enligt min åsikt att på ett orättvist sätt drabba landsbygdens skattebetalare. Landsbygdens befolkning, jag tänker då närmast på den i Norrland, vilken mycket sällan använder kolbränsle, skulle icke få någon fördel av en sådan subvention, men även landsbygdens skattebetalare skulle nödgas bidraga till att täcka de kostnader, som en sådan åtgärd skulle komma att medföra. Den eventuella fördel, som skulle kunna uppkomma i form av lägre varupriser och lägre varukostnader, anser jag vara så oviss och problematisk, att den knappast förtjänar att tagas med i beräkningen. Om i stället, såsom även tidigare talare förordat, kolpriserna tillåtas undergå den höjning, som kan betingas av ökade fraktkostnader, så kommer detta att verka återhållande på konsumtionen av det importerade kolbränslet, och det kommer samtidigt att verka stimulerande på förbrukningen av det vedbränsle, som utvinnes inom landet. Särskilt nu, då trävaruexporten är på väg att lamslås, borde detta vara en fördel att räkna med, inte blott för landets skogsägare utan även för andra stora befolkningslager.

Då det emellertid i frågans nuvarande läge inte torde tjäna någonting till att yrka rent avslag på den kungliga propositionen, skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till reservanternas förslag, men jag vill ha sagt, att det är med stor tvekan jag framställer detta yrkande.

Herr Nordborg: Herr talman! I utskottets utlåtande står omnämnt, att efter vad utskottet har inhämtat, kommer ett förslag att föreläggas Kungl. Maj:t om att krigsriskerna för infrakt av kol skulle överflyttas på staten. Också i dag har här vid olika tillfällen talats om detta, men man får den uppfattningen, att denna fråga inte är så väl genomtänkt av utskottet. Man kan egentligen tänka sig tre sätt att ordna detta övertagande av krigsriskerna. Det ena är, att staten övertar krigsriskerna för fartyg och gods utan att försäkra, det andra är, att staten försäkrar fartyg och gods i krigsförsäkringsnämnden och betalar in premierna dit, och det tredje är, att staten överlämnar åt försäkringsnämnden att stå denna risk och att nämnden sedan får slå ut kostnaderna härför på andra försäkringstagare, fartyg och gods.

Om man tänker sig in i det första tillvägagångssättet, att staten skulle stå risken utan försäkring, tror jag knappast, att många röster skulle höjas för en sådan metod. Vad beträffar det andra sättet, att staten skulle betala in premierna till nämnden för kasko- och godsrisk, så är detta naturligtvis en sak, som mycket väl låter sig göra, men jag förstår inte, vad man skulle vinna därmed, ty då måste ju kostnaden komma på skattsedlarna, precis som om man ginge på propositionens ursprungliga förslag. Genom det tredje sättet, att nämnden skulle slå ut kostnaderna för dessa risker på de andra försäkringstagarna, skulle ju fartyg, som gå i andra trader, och andra varor få ta på sig denna kostnad för kolen.

Då är frågan: kan det vara riktigt att göra på det sättet? Åtminstone bör man ta i övervägande, huruvida och på vilket sätt staten skall överta riskerna för kasko och last. Jag tror, att detta problem icke är genomtänkt. Förslaget kan tyckas vara bra, och många anse nog att det är saliggörande, ty därigenom får man på en gång bort en stor utgift, som man inte vidare be-

Ang. reglering av prisbildningen på stenkol m. m. (Forts.)
höver tänka på. Vi kunna dock vara övertygade om att hur vi än bära oss åt, kommer det på skattsedlarna, om staten övertar denna krigsrisk — såvida kostnaden inte skall läggas på andra fartyg och andra varor.

Det ligger nära till hands att tro, att det tredje systemet är det, som avses. Vi komma mycket väl ihåg, att efter världskriget lämnade statens krigsförsäkringskommission över 40 miljoner kronor i rent netto på kaskoförsäkringar. Vi få också komma ihåg, att det hade tagits ut sådana kaskopremier från fartygen, att en del av varuförsäkringarna också täcktes därigenom. Varorna fingo med andra ord billigare premier. Om jag inte tar alldeles fel, är den principen även för närvarande tillämpad inom försäkringsnämnden, varigenom fartygen få betala den största delen.

Man kan ju säga, att det gör detsamma, vem som betalar, fartyget eller varan, ty det blir ändå i sista hand konsumenterna, som få betala, men det kan ej vara riktigt, att man lägger extra kostnader på en näring, som därigenom kommer att utpekas tillfölje höga frakter. Man bör försöka låta varje näring och varje vara bära sina kostnader.

Jag har ansett det nödvändigt att delge kammaren dessa åsikter, därför att utskottet ej nämnt någonting därom. Man vet alltså inte, hur det är meningen att ordna ifrågavarande förslag. Det är av vikt, att man inte förhastar sig och gör något, som bara ser bra ut och i själva verket ingenting betyder.

Jag förstår mycket väl, herr talman, att det inte tjänar någonting till att komma med ett yrkande i detta fall. Jag har ändå velat låta kammaren få del av mina synpunkter, under förhoppning att desamma måtte vinna beaktande när förslaget om statens övertagande av ifrågavarande krigsrisk skall avgöras.

Herr Björnsson: Herr talman! Från reservanternas och deras meningsfränders sida ha många allmängiltiga satsar uttalats: man skall vara försiktig med konstlad prisbildning; vill man ge subvention på ett håll, så får man skaffa pengarna på ett annat; det är farligt att hålla för låga priser o. s. v. Allt detta är i och för sig sant, men det innehåller i allmänhet inte hela sanningen. Jag vill erinra om att vi i vårt land sedan åtskilliga år ha fört en politik, som med hjälp av statssubvention eller indirekt beskattning upprätthållit en konstlat hög nivå för jordbrukets produktpriser. Det saknades inte olycksprofetior, då vi knåsatte den politiken, och de kommo väsentligen från samma håll som det, varifrån man nu hör nya olycksprofetior.

Man kunde då säga, att det var fullkomligt orimligt att med statssubvention upprätthålla ett konstlat högt vetepreis — subventionen måste ju fördärva vår krona i stället för att skydda den, om herr Ohlins resonemang är riktigt. Men jag, som deltog som en enkel medlem i den s. k. kohandeln, har aldrig haft någon anledning ångra, att jag var med därpå. Alla de olyckor på det ekonomiska området, som man då förutspådde, ha inte inträffat. Därmed är naturligtvis ingalunda sagt, att allt politiskt ingripande i prisbildningen är lika lyckosamt som jordbruksregleringen har visat sig vara, efter vad man nu efteråt kan konstatera. Detta är således inget bevis för att herrar olycksprofeter nu äro ute för tidigt, men det borde ge dessa olycksprofeter en liten tankeställare.

Herr Ohlin konstaterar med ett visst patos: om vi ha knapphet på stenkol och måste betala dem dyrare på grund av höjda frakter, höjda inköpspriser eller bådadera, så betyder det en standardförsämring för vårt folk, en standardförsämring, som rätteligen bör uttryckas på det sättet, att man tar mer

Ang. reglering av prisbildningen på stenkol m. m. (Forts.)

betalt för varorna här i Sverige. Ja, det är alldeles obestridligt, att det blir en standardförsämring, om vi få betala mer, alltså t. ex. lämna mer varor i utbyte för varje enhet kol än tidigare. Den saken kan det ju inte falla någon in att bestrida, men vad man är på det klara med på vår sida är, att det inte är alldeles likgiltigt, hur denna standardförsämring, som jag kanske i detta sammanhang får översätta med kostnadsökning, fördelas på olika samhällsintressen. Jag vill inte påstå, att jag är obetingat säker på att det är klokare att hålla nere priset på hushållsbränsle än att ge statssubvention för att hålla nere priserna på vissa industribränslen. Herr Ohlin är ju inte heller säker på den saken. Han delar uppenbarligen vår mening där, men jag tror, att han är litet räddare därför än jag. Herr Ohlin har alltså en mycket stark tro på den gamla ekonomiska satsen, att får priset utveckla sig fritt, får man den mest lyckosamma användningen av den vara, på vilken knapphet råder. Det är en sådan där gammal sats, som väl i stora kretsar anses vara obetingat riktig. Jag är dock inte alldeles säker på det, och jag skall senare komma tillbaka till den frågan med ett exempel. Men jag kan tänka mig, att om man låter konsumenterna av kol som hushållsbränsle bära hela sin del av bördan, men lättar denna för vissa industrier, så kan det bli möjligt för Sveriges konsumenter att få mer att göra. På det sättet kan det således vara bättre, att folk med trång ekonomi får betala litet mer för sitt bränsle än att gå utan arbete. Det är således inte alls säkert, att man vid en reglering endast genom höjda priser kommer att få en förnuftig fördelning, en riktig och för det helas bästa gynnsammast möjlig fördelning mellan å ena sidan industri- och å andra sidan hushållskonsumtion.

Herr Ohlin hade ett förslag att hindra prisförhöjningar, sedan man nu fått grepp om gulaschtendenserna på detta område. Han menade, att man inte skulle säga till järnbruken, vad han trodde, att man nu skulle säga: vi garantera er ett kolpris av högst ett visst belopp, säg 35 kronor, under förutsättning att ni sälja ert handelsjärn — kanske jämte andra villkor — till ett pris, som inte med mer än så och så mycket överstiger det nu gällande. Herr Ohlin nämnde, att det fanns ett par andra metoder. Man kunde enligt den ena av dessa metoder säga till järnbruken: ni få inte lov att höja ert pris nu, men skulle det mot förmodan bli högre kolpris, få ni ta ut det senare. Det förvånar mig, att herr Ohlin vill ge finansministern så stor befogenhet. Om vi mot förmodan inom kort skulle råka ut för prisfall på handelsjärn, skulle alltså finansministern garantera järnbruken, att de skulle hållas skadeslösa för det högre kolpriset — ja, så skulle det väl också vara, annars tror jag inte, att järnbruken gå med på saken. De vilja få en dubbelsidig garanti, en garanti både mot prisfall och mot prisstegring. Vidare vet jag inte, varför de skulle binda sig vid detta. Då skulle finansministern i varje ögonblick se efter på det ena viktiga området efter det andra: är det nu tid att tillåta en prisstegring? Man skulle, såvitt jag förstår, först få fråga honom, om man får höja priset och hur mycket man får höja det.

Av de båda vägar, som kunna komma i fråga och som herr Ohlin har demonstrerat här, har jag bestämd förkärlek för den, som finansministern avslutit sig till i propositionen.

Sedan hade herr Ohlin någon fundering, som jag inte riktigt kunde följa med. Hans ord föllo kanske inte ordagrant så som jag nu söker återge dem, men jag fick det intrycket, att han menade så här: subvention är ytterst farlig för vårt penningvärde; subvention innebär inte, att finansministern bara som en jultomte springer omkring och ger den ene här och den andre där en gåva från staten, utan han måste också ha någonstans att ta det ifrån. Ja, det är ett bekymmer, som jultomten alltid har, såframt inte hus-

Ang. reglering av prisbildningen på stenkol m. m. (Forts.)

fadern själv agerar jultomte, ty då kan han betala kostnaderna ur sin egen börs. Annars tar den engagerade jultomten från pappa eller mamma eller möjligen någon annan, vad han ger barnen i julgåvor. Då finansministern på detta sätt vill reglera prisbildningen på kolmarknaden, så agerar han naturligtvis i viss mån jultomte. Någonstans måste man ta vad det kostar att sänka priset på kol, vare sig detta pris stigit på grund av ökade frakt-kostnader eller på grund av högre inköpspris. Det måste naturligtvis betalas med skatter i någon form. Lån äro, med den uppfattning vi nu ha om lån, i grund och botten bara uppskjutna skatter. Det är en obeveklig följd, att man måste ta ut kostnaden i form av skatter, men det är inte säkert, att höjda skatter äro något större ont än ett fördärvat penningvärde. Jag tror, att även om man läser aldrig så mycket tidningsartiklar om detta ämne, är det utomordentligt svårt att påstå, att inte en prishöjning kan dra med sig en verklig inflation i ordets sämsta innebörd. Jag har f. ö. aldrig kommit riktigt underfund med om någon kan ge en ordentlig definition på inflation, men jag talar om en inflation av annan art än den prishöjning, som följer med knapphet på varor. Den kan komma, om man överlåter för mycket åt försynen att via prisbildningen ordna varutbytet.

Vidare föreföll det mig, som om herr Ohlin, då det gällde länepolitiken, tänkte sig något slags tröskelvärdet mellan om man ville låna 300 eller 400 miljoner. Om vi öka beloppet med 100 miljoner, skulle alltså räntestegringen som följd därav bli mycket större. Ja, det där är nog en allmängiltig sanning, men jag tror inte, att den kritiska gränsen behöver gå precis mellan 300 och 400 miljoner. Om jag har missuppfattat herr Ohlin, ber jag om ursäkt. Det är alldeles givet, att en ökad upplåning från statens sida måste dra med sig bl. a. en räntestegring. Den saken kommer man inte ifrån. Däremot tror jag inte det är riktigt att säga, att om man ett visst år förbrukar mera av sparade medel än den besparing, som faller på det året, man därför med nödvändighet fördärvar sitt penningvärde. Det är klart, att om man år efter år under en lång tid utnyttjar för icke produktiva uppgifter mera av nationalinkomsten än som kan avstås, försämras penningvärdet avgjort. Men det existerar ju hos allmänheten åtskilliga besparingar från tidigare år, och det var väl dessa finansministern tänkte på, när han sade, att rent monetärt finnes helt andra förutsättningar för en inflation än som under senare år ha förelegat. Folk har så mycket att ta ut på sina sparbanksböcker, att en måttlig prishöjning inte alls skulle få samma konsumtionsbegränsande verkan som under en tid, då de samlade besparingarna vore mindre.

Därmed kommer jag in på det sista, som herr Ohlin hade att säga. Han menade, att ett höjt pris på till exempel hushållskol väsentligen hade två mycket viktiga uppgifter att fylla. Den ena uppgiften vore att göra det mera lönande att producera ersättningsbränsle, alltså i huvudsak ved samt träkol, där sådan kan användas. Detta bestrider jag inte alls; det är ett alldeles riktigt påpekande. Frågan är bara att göra en avvägning, och detta är ingalunda lätt. Men även en med hänsyn till de ökade kostnaderna rätt obetydlig stegring av kolpriset blir säkerligen en sporre för vedproducenterna att sätta yxan i gång — det känner jag mig fullt övertygad om. Jag vet också att under vissa förhållanden, därest man inte har alltför moderna ångpannor och dylikt, kan vedeldning i industriella företag vara lika ekonomisk som koleldning. Det kolpris vi för närvarande ha, vilket innebär en ganska måttlig stegring och inte är otänkbart även under andra förhållanden, fyller enligt min uppfattning den viktigaste uppgift, som en prisstegring har, nämligen att ge produktionen en samhällsgagnelig inriktning.

Den andra uppgift ett höjt kolpris enligt herr Ohlin skulle ha vore att onö-

Ang. reglering av prisbildningen på stenkol m. m. (Forts.)

diggöra en ransonering av bränsle. I detta fall vill jag ge uttryck åt en uppfattning, som är rakt motsatt herr Ohlins. Låt oss tänka oss, att det blir en knapphet på kol som inte eller endast i ringa mån föranledes av stegrade frakter. En sådan ökning tycker ju herr Ohlin i förbigående sagt att samhället kan bära — med subventionens hjälp, märkvärdigt nog, vilken uppfattning jag hälsar med tillfredsställelse. Låt oss därutöver tänka oss en knapphet, som föranledes av att leverantörsländerna ha så mycket att göra med att kriga med varandra, när de väl börja på fullt allvar, att de inte ha tillfälle att låta oss få så mycket vi vilja ha, eller att vi själva vid en hushållning med tonnaget inte kunna ställa så många båtar till förfogande som behövas för att få in tillräckliga kolkvantiteter. Menar herr Ohlin då, att vi skola låta priset stiga så glatt det vill för att slippa ransonering? Då vill jag bara ge herr Ohlin ett kriterium på den metodens användbarhet. Skulle herr Ohlin från i dag till i morgon vilja säga till våra bensinhandlare, att de kunna höja priset så mycket de orka, så slippa de ifrån ransonering? Tror herr Ohlin, att det i ett sådant fall blir direktörernas promenadbilar, som få stanna kvar i garagen och inte synas på parkeringsplatserna, eller att det blir lastbilarna? Det är dock lastbilschaufförerna som i nuvarande läge utföra ett mycket mer samhällsgagnande arbete än den, som tar ut sin bil och promenadåker t. ex. i Stockholms omgivningar. Jag tror, att det är tillräckligt att tänka den tanken till slut — att man skulle försöka klara sig undan bensinransonering genom att låta bensinhandlarna ta för sig så mycket de kunna få ut i den fria marknaden — för att inse, vilka konsekvenser det leder till att oförskräckt proklamera den sats, som herr Ohlin framförde. Jag är inte alls säker på att vi kunna undgå ransonering av kol, men jag önskar, att vi kunde göra det. Skulle det emellertid ske på bekostnad av en prisstegring, som skulle tvinga allt fattigt folk att frysa, vill jag inte vara med därom.

Herr Herlitz: Herr talman! Jag har inte något bidrag att ge till den ekonomiska debatt, som här föres, men vill i all korthet göra en erinran, som jag inte tror är alldeles utan betydelse i dag.

Jag ber att få fästa kammarens uppmärksamhet på att då Kungl. Maj:t i denna fråga har vänt sig till riksdagen, har det uttryckligen markerats i propositionen, att riksdagens medverkan endast kräves på vissa punkter, nämligen till den del, som det är fråga om åtaganden för staten och anslag för detta ändamål. Därmed är det markerat, att Kungl. Maj:t handlar på egen hand, då det gäller den viktiga åtgärden att stadga själva importförbudet på kol och fastställa det därtill knutna licensförfarandet. På samma åskådning vila ju också de utomordentligt viktiga och mera omfattande författningar om export- och importförbud, som vi alla känna till. Jag skall inte göra någon som helst anmärkning ur konstitutionell synpunkt mot detta förfaringsätt, ty det är ju bekant för oss alla, att det förut vid mångfaldiga tillfällen har hänt, att Kungl. Maj:t, riksdagen oåtspord, har utfärdat export- och importförbud. Jag har det intrycket — efter att ha gjort mig underrättad om praxis i detta avseende under senare år — att man varit noga med att gå till riksdagen, då det gällt att i samband med importreglering stadga exempelvis införselavgift eller bevilja subventioner. Enbart det förhållandet, att importen eller exporten belagts med restriktioner, har däremot inte ansetts böra föranleda riksdagens medverkan. Regeringen har sålunda därvidlag en fast grund att bygga på.

Det är emellertid, om man närmare tänker sig in i saken, ett märkligt förhållande, att regeringen skall anses vara befogad att i fråga om förmedborgarna och hela det ekonomiska livet så ytterst känbara åtgärder, som

Ang. reglering av prisbildningen på stenkol m. m. (Forts.)

en reglering av utrikeshandeln innebär, gå fram utan varje medverkan från riksdagens sida. Jag kan inte underlåta att knyta några reflexioner till detta förhållande.

Hur förhåller det sig för det första med den statsrättsliga grunden? Jag skall inte trötta kammaren med någon längre utläggning av detta ämne, utan skall endast beröra det i några korta drag. Det är obestriddligt, att under Karl Johans tid regeringen regelbundet och i stor omfattning utfärdade importförbud. Detta ansågs följa av konungens styrande makt och makten över den ekonomiska lagstiftningen, sådan man på den tiden förstod den. Under senare delen av 1800-talet kom man efter hand, som alla veta, att uppfatta konungens makt över den ekonomiska lagstiftningen på ett helt annat sätt än förut. Därmed följde, att det ena området efter det andra flyttades över från Kungl. Maj:t till riksdagen. Av en underlig slump kommo emellertid export- och importförbuden inte att följa med i denna utveckling. Såvitt jag förstår, hänger detta väsentligen ihop därmed, att under den tid denna utveckling förlöpte var just frågan om export- och importförbud inte i minsta mån aktuell, därför att vid mitten av 1800-talet hela det gamla förbudssystemet övergivits. Det kom inte vidare i fråga, och saken råkade så att säga i glömska. Då frågan sedan, från 1914 och framåt, blev aktuell på nytt, hade man ingenting annat att gå tillbaka till än gamla statsrättsliga auktorer, som på 1870- och 80-talen hade uttalat sig i saken. Deras läror grävdes fram utan beaktande av att vad de sagt bara var en konsekvens av de allmänna läror rörande den ekonomiska lagstiftningen, som på den tiden gällde. Man anlätade ett gammalt föräldrat vapen från Karl XIV Johans arsenal, som hade råkat bli kvar vid utmönstringen av alla de andra.

Nu, herr talman, är det inte i minsta mån min avsikt att komma med en så världsfrämmande tanke som att man skulle bryta med denna utveckling och att göra gällande en annan uppfattning av grundlagen, ehuru den visserligen vore riktigare och mera i överensstämmelse med hur grundlagen tolkas på andra områden. Jag skall inte alls urgera några konstitutionella synpunkter, utan bara tillåta mig att betona sakens praktiska och politiska läge. Jag vill framställa till kammarens eftersinnande, huruvida det inte ändå är något egendomligt i detta, att medan man på andra områden skrupulöst upprätthåller grundsatsen om att i varje fall mera väsentliga ingripanden i det enskilda livet skola vara beroende av riksdagens medverkan, är på detta område fältet fritt för en verksamhet som försiggår helt och hållet utan riksdagens medverkan. Det är här fråga om ingripanden av synnerligen kännbar art. Jämför man dem med till exempel de ingripanden, som ägt rum med stöd av förfogandelagstiftningen, framstår omedelbart den skillnaden, att den senare lagstiftningen tillstöder ingrepp i enskild rätt mot ersättning, under det att det vid export- och importförbud är fråga om ingrepp, som kunna äga rum utan någon som helst ersättning från statens sida. Jag förbiser naturligtvis inte de praktiska svårigheter, som skulle följa av att man skrupulöst hävdade den principen, att alla export- och importförbud skulle underställas riksdagen för godkännande, innan de bragtes i kraft. Så långt vill jag ingalunda gå, men jag skulle ändå, med tanke på den betydelse för hela vårt ekonomiska liv frågan om reglering av import och export säkert kommer att få från och med nu under en följd av år, vilja tillåta mig att rikta en vördsam vädjan till regeringen, huruvida det inte kunde sörjas för att riksdagen i möjligaste mån — jag stryker under de orden — finge tillfälle att även på detta viktiga område medverka.

Så har ju skett förut. Jag har letat litet i riksdagstrycket från de senare åren och har till exempel haft glädjen att stöta på ett uttalande av nuva-

Ang. reglering av prisbildningen på stenkol m. m. (Forts.)

rande chefen för försvarsdepartementet, då för tiden chef för jordbruksdepartementet, däri han om en viss reglering (äggregleringen) uttalade, att den, med hänsyn bland annat till anordningens betydelse för prisbildningen på ägg, icke borde sättas i kraft utan riksdagens medgivande. Statsrådet Sköld, med vilken jag vid ett föregående tillfälle hade äran att ha ett litet meningsutbyte angående statsrättsvetenskapens egenskap av att mestadels vara en smula bakom, har här på ett sätt, som jag i högsta grad senterar, skjutit de gamla statsrättsliga doktrinerna åt sidan och handlat i en sund och naturlig känsla av att här — vad än doktrinerna månne säga — är ett område, där riksdagen bör få vara med. Jag inser, som sagt, att detta inte under nuvarande svåra förhållanden kan hävdas i sina yttersta konsekvenser, men jag vill som sagt rikta en vädjan till regeringen att överväga, huruvida det inte kan låta sig göra att i möjligaste mån låta riksdagen vara med om sådana här frågor.

Herr Ohlin: Herr talman! Endast några få ord med anledning av ett par observationer, som herrar Åkerberg och Björnsson gjorde.

Jag känner mig utomordentligt glad över tendensen i herr Åkerbergs uttalande. Jag minns inte, om finansministern var närvarande; annars borde det ha intresserat honom mycket att höra, hur herr Åkerberg tolkade den kungl. propositionen, då han bland annat sade, att den uteslutande avsåg en korttidsreglering av kolmarknaden. Med den snäva tolkning, som herr Åkerberg gör sig till talesman för, vilken även sken igenom på annat ställe i hans anförande, är det klart att de farhågor, som jag gav uttryck åt, i hög grad måste minskas, under förutsättning givetvis att regeringen ansluter sig till samma tolkning. Men när herr Åkerberg anser, att dessa farhågor äro ogrundade med hänsyn till att den politik, som jag kritiserat, överhuvud taget inte finns i den kungl. propositionen, måste jag upprepa min hänvisning till vad som står på sid. 3: »Till stöd för penningvärdet måste därför sannolikt en isoleering i prishänseende av hemmamarknaden med större eller mindre styrka upprätthållas, så länge det inhemska marknadsläget kan erbjuda förutsättningar för en fortgående och accelererande allmän prishöjning.» Detta blir med andra ord så länge kriget varar, ty nog kommer det att finnas förutsättningar för en allmän prishöjning så länge kriget varar. Tar man ytterligare hänsyn till den omständigheten, att herr Wigforss önskade fullt fria händer, tror jag inte, att herr Åkerberg med rätta kan hävda, att jag eller någon annan från oppositionen slår in öppna dörrar. Om det förhåller sig så, som herr Åkerberg säger, att ingen vill ha en permanent subventionspolitik, vill jag fråga, varför inte detta då kan utsägas vare sig i majoritetens utlåtande eller i dag från regeringsbanken.

Herr Björnsson, vars intressanta nationalekonomiska resonemang jag inte i dag tror mig böra ingå på, fastän det skall bli mig ett nöje att göra det på annat ställe, säger att vid en uppgörelse med järnindustrien den väg, som finansministern antydde, är den enda naturliga. Man kan inte tänka sig den av mig skisserade metoden såsom alternativ. Jag skall, herr talman, mycket kort belysa den skillnad det här rör sig om.

Det finns två typer av karteller eller överenskommelser mellan industrieföretag — i detta fall är visserligen staten en av parterna, men det ändrar inte saken. I ena fallet kommer man överens om ett fast pris under vissa förutsättningar. I det andra fallet, nämligen när det gäller en så kallad kalkyleringskartell, kommer man överens om ett visst sätt att kalkylera, som innebär, att så länge råvarupriser, löner etc. ligga vid en viss nivå, kommer ett

Ang. reglering av prisbildningen på stenkol m. m. (Forts.)

visst pris att upprätthållas, men om råvarupriset stiger eller sjunker, kommer detta pris att ändras i enlighet med den överenskomna kalkylen.

Det förefaller mig uppenbart, att man genom en överenskommelse av denna art mellan järnindustrien och staten kan ernå trygghet för att priserna inte oskäligt höjas och ge järnindustrien trygghet för att den inte kommer i klämma, om råvarupriserna variera. Staten behöver således inte ge fasta prisgarantier, som kunna komma att mycket svårt belasta statskassan.

Vad beträffar herr Björnssons andra anmärkning, angående ransoneringen, förelåg ett missförstånd. Jag har endast sagt, att man under vissa förutsättningar kan ha utsikt att undgå ransonering genom att tillåta en prisstegring, som svarar mot varans verkliga fördyring. Dessa förutsättningar föreligga, om varan kommer in, inte i normal kvantitet, men i en kvantitet, som inte är alltför mycket minskad. Få vi alltså kol till 80 à 90 % av den normala kvantiteten, räcker kanske detta att tillfredsställa den efterfrågan, som uppkommer, om vi ta ut ett pris av exempelvis 35 kronor per ton, svarande mot de reella kostnaderna. Då behöva vi ingen ransonering. Men skulle vi i detta läge ta 25 à 27 kronor per ton, bleve efterfrågan som under fredstid, och då måste man ransonera. Däremot är det ingen människa som bestrider, att om tillgången på kol går ned till 50 %, kan man inte tillåta fri prisbildning, utan måste tillgripa ransonering.

Jag tror alltså, att inga som helst sociala synpunkter behöva blandas in i diskussionen. Vi se därvidlag troligen alla saken på fullkomligt samma sätt. I den mån sociala synpunkter spela in, komma de att påverka avvägningen av de nya eller förhöjda skatter, som finansministern är tvungen att ta till.

Till sist endast en anmärkning rörande det, som föreföll mig vara finansministerns ena huvudargument och som jag inte tidigare bemött. Herr Wigforss tyckte anse, att om man från oppositionens sida accepterar en viss sorts subventionering, utgör detta ett skäl till att man även skall acceptera subventionspolitik av annat slag. Jag måste säga, att jag drar en alldeles motsatt slutsats. Finansministern har naturligtvis rätt i, att om man accepterar ett visst slag av subvention, är detta ett skäl att inte vara doktrinär på någon punkt. Men jag vill tillägga, att om man accepterar subventioner av alldeles speciellt slag, för vilken mycket starka skäl tala, och staten därigenom får vidkännas stora utgifter, så är detta givetvis ett skäl, som talar mot att staten ådrager sig andra utgifter. Ty ju mera pengar staten ger ut på detta, desto mindre har den råd att ge ut pengar på annat håll. Den omständigheten, att oppositionen velat vara med om att avlyfta krigsriskerna, kan således inte öka, utan minskar tvärtom benägenheten att gå med på en dyrbar subventionspolitik av annat slag eller av mera varaktig omfattning.

Herr statsrådet Wigforss: Herr talman! Jag hade inte tänkt att ytterligare förlänga diskussionen, men i anledning av ett par saker, som herr Ohlin yttrade i sitt senaste anförande, skall jag be att få svara honom med några ord.

För det första har jag inte i mitt första anförande sagt, att man, därför att man accepterar en subventionering av visst slag, bör acceptera en subventionering av annat slag. Jag har endast velat understryka, att enligt vad som framgår av den offentliga debatten och även av reservanternas yrkande, är det själva subventionstanken, som är så motbjudande. Om detta inte skulle spela så stor roll för reservanterna, särskilt herr Ohlin, så spelar det en utomordentlig roll i alla de diskussioner, som föras med industrien. Där kommer det jämt och ständigt fram, att industrien inte vill veta av någon statssubventionering. Då är det av allra största vikt att påpeka, att alla redan enats om denna form av statssubventionering. Det innebär inte, att man behöver acceptera andra for-

Ang. reglering av prisbildningen på stenkol m. m. (Forts.)

mer, men om man är överens om att det är en form av subventionering, ser jag ingen anledning, varför man på förhand skall säga, att subventionen skall vara just så stor, att den svarar mot denna fraktreglering. Jag kan inte se, att om man är villig att acceptera en subventionering av 10 kronor per ton kol, eller eventuellt 5 kronor, om båten är billigare, det skall vara något, som hindrar, att man accepterar ytterligare 5 kronor till dessa 5 kronor, vilket skulle motsvara 10 kronors sänkning av frakten, om det nämligen av andra anledningar visar sig vara önskvärt.

Jag har inte hört herr Ohlins första anförande — jag var då tvungen att uppehålla mig i andra kammaren — men hela hans argumentering med utmålning av riskerna för en våldsam inflation o. s. v. bygger på föreställningen om mycket stora subventionsanslag. Jag får säga, att när vi skrevo propositionen, hade vi inte tänkt oss en subvention av den storleksordning, till vilken herr Ohlin nu anknäper sina kritiska reflexioner. Jag vill på den punkten erinra, att om herr Ohlin anknäper denna fara för de stora subventionerna till att priserna i utlandet skulle ha stigit så högt, får han komma ihåg, att betalningarna till utlandet av de högre priserna inte bidraga att skapa inflation hemma i Sverige.

Sedan skulle jag vilja säga ett ord om de olika utvägarna att skapa garantier. Herr Ohlin har pekat på en utväg att komma överens med en industri, i det man säger: »För den händelse ni vilja hålla priset på era produkter nere vid en viss nivå just nu, kunna ni räkna med ett visst pris på t. ex. kol. Om det skulle visa sig, att detta pris inte håller, utan att det blir högre än det, som ni tidigare ha beräknat och kalkylerat med, så kunna ni få ta ut det efteråt.» Jag erkänner, att detta är en väg att komma fram, men det är bara *en* väg, och jag kan mycket väl tänka mig, att det finnes industrier, som skulle vägra att gå med på sådana överenskommelser, men däremot vara villiga att gå med på en överenskommelse, som garanterar priset i förväg. Ty industrien kan med skäl fråga sig: hur vill regeringen garantera, att vi efteråt kunna få ut detta högre pris? Jag tror visserligen i hög grad på statens förmåga att garantera priser, men jag tror inte på statens förmåga att garantera industrierna, att marknaden vid en viss tidpunkt i framtiden skall vara sådan, att vi kunna lova dem att så långt efteråt ta ut ett visst högre pris — såvida vi inte skola fortsätta med monopolisering av marknaden, vilket jag förmodar att herr Ohlin snarast möjligt vill komma ifrån.

Så till slut frågan om »korttidsreglering». Ja, vad som menas med korttidsreglering och långtidsreglering är svårt att säga. Jag förmodar, att när herr Åkerberg använde uttrycket korttidsreglering, tänkte han sig nog en period, som kanske inte var så kort. Men när herr Ohlin åberopar, att det i propositionen står talat om att det under en lång tid framåt kan bli nödvändigt att isolera den svenska marknaden, så har herr Ohlin, för att använda hans eget språkbruk, sammanblandat två ting, nämligen subventionering och isolering. Man kan mycket väl isolera marknaden utan att subventionera.

Herr Ohlin: Herr talman! Till det, som finansministern nu har anført, vill jag endast säga, att det sista yttrandet — att man kan isolera marknaden utan att subventionera — förefaller mig synnerligen gåtfullt. Ty om det är så, att i utlandet råder det pris, som man önskar se hemma, ja, då har man inte behov av någon isolering och visserligen inte heller av någon subventionering. Men i varje annat fall, nämligen då det råder ett annat pris i utlandet än i Sverige — och det är endast då, man har behov av isolering — behöver man antingen subventionering, nämligen om man vill sänka priset i Sverige, eller extra beskattning, om man vill höja priset, vilket senare nu inte är aktuellt.

Ang. reglering av prisbildningen på stenkol m. m. (Forts.)

Jag känner mig alltså inte på något sätt övertygad om att man vid författandet av propositionen inte med isolering avsett det, som jag läst ut och som jag tycker att man måste läsa ut av den.

Beträffande den andra punkten säger herr statsrådet, att man inte tänkt sig något sådant belopp som hundratalet miljoner eller ditåt. Jag är mycket glad över detta påpekande. Varje sådan uppgift, som ger vid handen, att regeringen tänkt sig mera måttliga proportioner, utgör en värdefull upplysning, som jag är övertygad om att kammaren med tacksamhet mottager. Jag vill emellertid påpeka, att regeringen allenast för kol begärt 20 miljoner och att den förmodligen inte tänkt sig, att detta belopp skall förslå för hela budgetåret, ty den ordinarie riksdagen i februari kan ju lämna mera pengar. Alltså, om man för halva budgetåret behöver 20 miljoner bara för kol, tänker man sig tydligen 40 à 50 miljoner för kol under hela året, och sedan är det ju en del andra varor, som med samma rätt kunna komma i fråga för subventionering, enligt vad finansministern sagt. Ja, hur man då skulle kunna tänka sig mindre än hundratalet miljoner, är för mig svårt att se.

Sedan var finansministerns huvudargument: om man går med på 10 miljoner, varför inte då gå med på 12? Ja, då trolrar finansministern bort den väsentliga sidan av saken, som jag tidigare berört, medan han inte var närvarande i kammaren: för den subventionering, som består i övertagande av krigsrisker, tala alldeles särskilda skäl, nämligen att ingen människa på förhand kan beräkna dessa riskers storlek. Skall man hålla sig på den säkra sidan, kommer man upp till mycket höga premier. Några motsvarande skäl finnas inte för varaktig subventionering av det andra slaget, och det är av den anledningen och av de övriga motiv jag anfört, som jag för min del inte kan acceptera en subventionering av denna andra typ.

Herr statsrådet Wigforss: Herr talman! Bara två repliker.

Det är väl ändå uppenbart, att om man anser subventionering av frakter eller rättare sagt av krigsrisker vara påkallad av alldeles särskilda skäl, så kan det finnas andra motiv för en annan subventionering. Det kan under vissa förhållanden, skulle jag tro, finnas en social motivering, som kunde väga minst lika tungt som den tekniska motiveringen för fraktsubventionering.

I fråga om isolering och subventionering tror jag att herr Ohlin vid närmare eftertanke skall säga sig, att om man har två utländska marknader med två olika priser, kan det vara nödvändigt att företa en isolering och införa ett gemensamt pris. På så sätt isolera vi oss utan att därför göra en subventionering i vanlig mening.

Herr Åkerberg: Herr talman! Endast ett par ord. Herr Ohlin var förvånad över att jag använde uttrycket »korttidsreglering» om det föreliggande förslaget. Jag får säga, att herr Ohlins förvåning förvånar mig i allra högsta grad. Jag tycker det är ganska klart uttryckt i propositionen och i synnerhet i utskottsutlåtandet, att vad man framför allt avsett är att redan från början uppfånga de prisstegringstendenser, som ligga i allmänhetens panik och i spekulationen. Därmed utesluter jag naturligtvis inte, att det kan bli nödvändigt med nya regleringsåtgärder i fortsättningen. Men vi behöva i dag inte fördjupa oss i riktlinjerna för denna kommande reglering, framför allt med hänsyn till att utskottet för sin del understrukit, att när dessa blivande nya åtgärder beslutas, riksdagen skall höras.

Jag vill tillägga endast ett ord om en annan sak. Det har här av flera talare påtalats, att denna sak blivit forcerad. På grund av det hastiga tempo, i vilket förhandlingarna bedrivits, har det inte blivit tillfälle till eftertanke. Jag

Ang. reglering av prisbildningen på stenkol m. m. (Forts.)

måste säga, att även detta tal förvånar mig. Jag vill fråga, om i något annat land en sådan sak i en liknande situation skulle ha fått en så grundlig behandling, som här har förekommit? I England hade väl säkert parlamentet sammanträtt och på ett par dagar givit regeringen *carte blanche* över hela linjen, och vi se, att norska stortinget efter endast några dagar har åtskilts efter att ha befullmäktigat regeringen att föra den kristidspolitik, som kan befinnas nödvändig. Här ha vi suttit i över en vecka och resonerat om denna enda kolproposition. Hur många veckor vi måste ha på oss för att besluta de andra regleringsåtgärderna, vill jag inte uttala mig om i dag, men jag måste säga, att i intet annat land skulle en så lång tid ha ställts till förfogande för ett sådant beslut i en situation, då det fordras snabb handling och framför allt förtroende för den regering, som skall effektuera riksdagens beslut.

Herr Ohlin: Herr talman! Endast ett kort påpekande.

I det stycke av propositionen, där det står talat om isolering, läses följande mening i slutet av stycket: »Isoleringen av hemmamarknaden från importprisstegringen förutsätter därför ett tillskott av medel från det allmänna.» Denna mening göres inte beroende av den närmast föregående meningen. Under sådana omständigheter tror jag inte att någon kan läsa detta stycke och tolka dess innebörd på annat sätt än jag här har gjort. Det finnes i stycket inte anfört ett enda ord om möjligheten av olika priser på olika främmande marknader.

Det lönar sig emellertid inte att fortsätta denna diskussion. Jag vill endast uttrycka min stora tillfredsställelse över att detta uttalande i propositionen, vilket jag betraktat som i någon mån oroväckande, efter de upplysningar, som herr statsrådet och chefen för finansdepartementet givit oss, förefaller mycket mindre oroande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas först särskilt angående utskottets i det under behandling varande utlåtandet gjorda hemställan samt därefter särskilt rörande de olika delar av utskottets motivering, som varit föremål för yrkanden.

I fråga om utskottets hemställan, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels bifall till densamma, dels ock att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring beträffande punkten b), som förordats i den av herr Domö m. fl. vid utlåtandet först avgivna reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr Domö begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad första särskilda utskottet hemställt i sitt utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den ändring beträffande punkten b), som förordats i den av herr Domö m. fl. vid utlåtandet först avgivna reservationen.

Ang. reglering av prisbildningen på stenkol m. m. (Forts.)

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Domö* begärde rösträkning, verkställdes nu votering med delst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 77;

Nej — 49.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Vidkommande det stycke i utskottets motivering, som å sid. 5 i det tryckta utlåtandet började med orden »Utskottet finner skäl» och slutade med »förnyat övervägande», yttrade nu vidare herr talmannen, hade yrkats dels att ifrågasvarande stycke skulle godkännas, dels ock att kammaren skulle godkänna motsvarande del av den av herr *Domö* m. fl. vid utlåtandet först avgivna reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på godkännande av utskottets motivering i förevarande del vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Domö* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som beträffande motiveringen i första särskilda utskottets utlåtande nr 1 godkänner det stycke därav, som å sid. 5 i det tryckta utlåtandet börjar med orden »Utskottet finner skäl» och slutar med »förnyat övervägande», röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes motsvarande del av den av herr *Domö* m. fl. vid utlåtandet först avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Vad slutligen anginge den del av utskottets motivering, som å sid. 5 i det tryckta utlåtandet började med orden »Utskottet har icke» och slutade med »med kolimportorganisationen», anförde nu herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets yttrande skulle godkännas i denna del, dels ock att kammaren skulle godkänna den av herr *Domö* m. fl. vid utlåtandet sist avgivna reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på godkännande av utskottets motivering i angivna del vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Domö* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Ang. reglering av prisbildningen på stenkol m. m. (Forts.)

Den, som beträffande motiveringen i första särskilda utskottets utlåtande nr 1 godkänner den del därav, som å sid. 5 i det tryckta utlåtandet börjar med orden »Utskottet har icke» och slutar med »med kolimportorganisationen», röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den av herr Domö m. fl. vid utlåtandet sist avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Domö* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 85;

Nej — 38.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Upplästes tre från andra kammaren ankomna protokollsutdrag, nr 41—43, utvisande att nämnda kammare förenat sig med första kammaren i dess beslut att första särskilda utskottet skulle behandla jämväl Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 22 och 24—27 ävensom de ytterligare framställningar, som kunde komma att av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i dessa ämnen eller andra i oskiljaktigt sammanhang därmed stående frågor, samt att andra särskilda utskottet skulle behandla jämväl Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade proposition nr 28 ävensom de ytterligare framställningar, som kunde komma att av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i detta ämne eller andra i oskiljaktigt sammanhang därmed stående frågor.

Vid härefter skedd föredragning av ifrågavarande kungl. propositioner hänvisades dessa, nr 22 och 24—27 till första särskilda utskottet samt nr 28 till andra särskilda utskottet.

Anmälades och bordlades andra särskilda utskottets memorial nr 1, angående ersättning till vaktpersonal hos andra särskilda utskottet.

Herr **Domö** erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! I den berättelse om vad i rikets styrelse sedan sista lagtima riksdags sammanträde sig tilldragit, vilken avlämnades till årets lagtima riksdag, finnas i det närmaste tvåhundra kommittéer, delegationer, nämnder och allt vad de heta katalogiserade. Sedan dess ha åtskilliga nya utredningar igångsatts redan innan kriget utbröt och gav upphov till de nya och många kristidskommissionerna och kristidsnämnderna. Visserligen ingå i den nyss nämnda siffran åtskilliga kommittéer, som före lagtima riksdagen eller sedan dess fullgjort sitt arbete. Visserligen upptar förteckningen en hel del delegationer och nämnder, som fylla

*Interpellation
ang. inskällan-
de av vissa
kommitté-
utredningar
m. m.*

Interpellation ang. inställande av vissa kommittéutredningar m. m. (Forts.)
en stadigvarande funktion såsom led speciellt i vår folkförsörjningsadministration. Visserligen tar många kommittéers arbete sikte på ett antingen av det nuvarande tidsläget aktualiserat eller under alla förhållanden aktuellt ämneskomplex. Men många kommittéers uppgifter torde för närvarande vara allt annat än trängande. Med hänsyn till de stora kostnader som det yppigt florerande kommittéväsendet i dessa ekonomiskt brydsamma tider draga, måste det i första hand vara ett statsfinansiellt intresse att finansministern ur gömmorna tar fram den nu säkerligen rostiga Geddesyxan i och för kommitté-räfst. Därtill kommer, att ingen nu tors förutsäga landets läge och resurser vid krigets slut; så länge man måste räkna med att förhållandena under de närmaste åren radikalt kunna förändras, bör förtänksamheten bjuda att i de fall, där så ske kan, åtminstone en pausering föreskrives, så att icke allt utredningsarbete kan få göras om, när kriget upphört. Mången gång skulle dessutom ett dylikt »Stillhaltepåbud» vara önskvärt även ur den synpunkten, att de i kommittéarbetet engagerades, därvid icke minst de många ordförandelandshövdingarnas, arbetskraft helt kan behöva tas i anspråk för den nuvarande krigssituationens tvingande göromål. Slutligen torde några kommittéer redan föra ett skenliv, vadan ett inställande av deras arbete ej skulle medföra nämnvärd rubbning; för att taga ett exempel ur min egen erfarenhet såsom ledamot av en utredning kan jag nämna att arbetslöshetssakkunniga, för vilka handelsministern är ordförande och vilka för över två år sedan till-sattes bl. a. för att »likvidera» restarbetslösheten, ungefär vid det här laget kan fira halvårsminnet av sitt senaste sammanträde.

Jag tillåter mig därför till h. exc. statsministern framställa spørsmålet, om regeringen i förevarande läge har för avsikt att inställa eller påbjuda uppskov med sådana kommittéutredningar, som icke ha samband med det nuvarande krisläget eller eljest utan olägenhet kunna eller böra dröja till dess fred slutits samt våra behov och resurser då kunna överblickas?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågasvarande spørsmål finge framställas.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 5.50 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Lördagen den 30 september.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Justerades protokollen för den 25 och den 26 innevarande månad.

Upplästes följande till kammaren ankomna utdrag av död- och begravningsbok:

Att ledamoten av riksdagens första kammare *Teodor Emanuel Bjurström* från kv. Bävern i denna församling, född den 29 oktober 1874, avled här den 27 sept. år 1939, dödsorsak: blodsjukdom, blir här jordfäst den 3 oktober 1939, blir här begravnen den 3 oktober 1939, efterlevande makas födelseår: 1874, och den avlidnes civilstånd: gift, betygar: Hedemora stadsförsamling i Kopparbergs län den 28 september 1939.

N. Ekblom,
kyrkoherde.

På framställning av herr förste vice talmannen beslöt kammaren att till Konungen avlåta en skrivelse med anmälan om herr Bjurströms frånfälle och den därigenom inom kammaren uppkomna ledigheten, varefter ett i sådant avseende uppsatt förslag upplästes och godkändes.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare.

Aberopande bilagda läkarintyg får jag härmed vördsamt anhålla om ledighet från riksdagsarbetet under tiden $\frac{30}{9}$ — $\frac{7}{10}$ 1939.

Stockholm den 29 september 1939.

G. Branting.

Att advokten *Georg Branting* på grund av influensa är förhindrad deltaga i riksdagsarbetet under tiden 30 sept.—7 okt. 1939, intygas härmed.

Stockholm den 29 september 1939.

Ruby Lind,
leg. läk.

Den begärda ledigheten beviljades.

Anmäldes och godkändes första särskilda utskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 4, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder för reglering av prisbildningen på stenkol m. m.

Vid föredragning av andra särskilda utskottets memorial nr 1, angående ersättning till vaktpersonal hos andra särskilda utskottet, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Anmälades och bordlades

första särskilda utskottets utlåtanden:

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag till kapitalinvesteringar i statens affärsverksfonder, luftfartsfonden och statens allmänna fastighetsfond m. m.;

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag till gasskyddsutrustning för det civila luftskyddet;

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag till lotsverket: säkerhetsanstalter för sjöfarten; och

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till vissa rensningsarbeten i Gränsöström mellan Vikbolandet och Gränsö m. m.; samt

andra särskilda utskottets utlåtanden:

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med hemställan om riksdagens gillande av förordnande jämlikt 1 § allmänna förfogandelagen den 22 juni 1939 (nr 293);

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående gillande av förordnande jämlikt 1 § maximiprislagen den 22 juni 1939 (nr 349);

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med hemställan om riksdagens gillande av förordnande jämlikt 1 § lagen den 15 juni 1939 (nr 254) om skyldighet för kommun att fullgöra vissa av krig m. m. föranledda arbetsuppgifter;

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med hemställan om riksdagens gillande av förordnande om tillämpning av lagen den 22 juni 1939 (nr 299) om förbud i vissa fall mot överlåtelse eller upplåtelse av fartyg m. m.;

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förordnande jämlikt lagen den 10 mars 1939 (nr 68) om statlig krigsförsäkring m. m.; och

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med hemställan om riksdagens gillande av förordnande jämlikt 1 § lagen den 22 juni 1939 (nr 300) om förbud i vissa fall mot utrikes fraktfart med svenskt fartyg m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.08 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.